

72 št.

CELJE, dne 15. avgusta 1903.

POPOTNIK.

Pedagoški in znanstven list.

Letnik XXIV.

Št. 8.

VSEBINA:

1. Fr. Hubad: Kranjski pristaši formalnih stopenj in njih kritik . . . 225
 2. V. Bežek: O formalnih in didaktičkih stopnjah in pa o razvijajoče-upodablajočem pouku 235
 3. D. P.: Nekaj o pouku v oddelkih 246
 4. V. Pulko: Belouška 250
 5. Razgled. — Pedagoški paberki 255. — Kronika 255
-

Last in založba

«Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev».

Izdajatelj in za uredništvo odgovoren: Rudolf Libensky.

Kranjski pristaši formalnih stopenj in njih kritik.

Nekaj odgovora. — Fr. Hubad.

(Dalje.)

U Mich-Meixnerjevem občem ukoslovju¹ govori gospod kritik na str. 178. „Pop.“ in trdi, da „v poglavju o učni poti, ki tu pride v poštev, ni niti govora o Herbartovem čveterostopnem ni o Zillerjevem peterostopnem učnem obrazcu“ in da o izrazu „formalne stopnje v celi knjigi ni niti sluha“. Izraza „formalne stopnje“ res ne rabita; zakaj, bomo še povedali na drugem mestu; a res je pa tudi, da pravita v § 32. „Der Unterricht sei gründlich“ v točki 5. (str. 72. knjige): „Um ein gründliches Wissen herzustellen, muß die Vorstellungsmaße in eine feste Ordnung und innige Verknüpfung gebracht werden“ in dostavljata sicer z malimi črkami, a jasno dovolj: „Im Interesse der Gründlichkeit nimmt daher jede Unterrichtsstunde folgenden Gang:

a) Einleitung des Unterrichtes. Anbahnung der Apperception durch Wiederholung desjenigen Bekannten, an welches sich das Neue anknüpfen läßt.

b) Vorführung des neuen Stoffes in streng gegliederten Abschnitten.

c) Verbindung der einzelnen Teile zu einem Ganzen, Herstellung des Zusammenhanges.

d) Hervorhebung des Wesentlichen zur Herstellung einer klaren Übersicht.

e) Verbindung mit Bekanntem und Verwandtem.

¹ Dr. Josef Mich, Allgemeine Unterrichtslehre mit besonderer Rücksicht auf den Volksschulunterricht. 5. Auflage, bearbeitet von Alois Meixner. Troppau 1897, Buchholz und Diebel.

Da so to formalne stopnje je gotovo, da jih Mich in Meixner priporočata, tudi če jih ne imenujeta in ne govorita o njih v poglavju o učnem potu, je jasno, sklicevanje gospoda kritika na ta dva avtorja je torej neosnovano.

Za češka učiteljišča je odobrena K. Dominova prestava Lindnerjevega ukoslovja¹, aprobirana v 6. izdaji z ministrskim razpisom z dne 27. marca 1902, št. 6675, za poljska učiteljišča prestava Lindnerjeve knjige Seredyńskega², za srbo-hrvatska učiteljišča pa Stjepana Basarička ‚Obća nauka o obuci‘³.

Vse te knjige priporočajo petero formalnih stopenj.

Italijani so si pa uredili obče ukoslovje prav po domače. Castiglione⁴ je predstavil Lindnerjevo knjigo, a vse, kar se tiče formalnih stopenj je kar kratko izpustil.

Izmed za avstrijska učiteljišča aprobiranih enajst obćih ukoslovij⁵ jih je sedem za petero formalnih stopenj. Izmed ostalih nam pa češko Blandovo in poljsko Baranowskega nista pri rokah.

Če uvažujemo to dejstvo, moramo priznati, **da učna uprava ni nasprotnica petero formalnih stopenj.**

Kako je po drugih učiteljiščih izven Kranjske, smemo sklepati že po aprobiranih knjigah.

Jasno pa priča za te stopnje tudi letno poročilo društva avstrijskih vadniških učiteljev in učiteljic,⁶ kjer priporoča vadniški učitelj v Olomucu Hermann Schneider (str. 19. in 24.), naj se poučuje na učiteljiščih bolj natanko ‚die Lehre von den formalen Stufen und vom darstellenden Unterrichte‘, vadniški učitelj v Brnu Henrik Pohl pa podaja (str. 59.—67.) učno sliko po formalnih stopnjah.

Vadniški učitelj V. Adler na c. kr. moškem učiteljišču na Dunaju, torej neposredno pod očmi učne uprave, pa pravi, da bi bilo Zillerjevo

¹ Dr. G. A. Lindnera *Obečné vyučovatelství. Pro ústavy ku vzdělání učitelův a učitelek znova zpracoval Kárel Domin, 6. přepracované vydání. Ve Vídni 1902. Nakladem A. Pichlera vdovy a syna. Cena broš. 1 K 20 h, vezana 1 K 50 h.*

² Dra G. A. Lindnera tekst do wykładu pedagogiki. *Zeszyt II. Zasady logiki i dydaktyki ogólniej dla użytku seminaryjów nauczycielskich polskich wytożył i zastósował dr. Władysław Seredyński. Wiedeń 1880. Nakladem A. Pichlera wdowy i syna.*

³ *Pedagogija, II. dío. Opća nauka o obuci, Zagreb. Naklada hrvat. pedagoško-književnoga zbora.*

⁴ *Didattica generale. Libro di testo ad uso delle Scuole Magistrali maschili e femminili di G. A. Dr. Lindner. Versione italiana autorizzata dall' autore di Vittorio cav. Castiglioni. Vienna 1887. A. Pichler vedova e figlio.*

⁵ *Ministrski razpis z dne 30. januarja 1903, št. 2123, min. uk. I. za leto 1903, štev. 6.*

⁶ *Jahresbericht des Vereines der Oesterreichischen Übungsschul-Lehrer und -Lehrerinnen, Reichenberg 1902.*

ime neminljivo v zgodovini metodike tudi, če bi ne bil pisal drugega kakor teorijo o formalnih stopnjah.¹

Te stopinje priporoča isti v Zeitschrift für das österr. Volksschulwesen.² Ta list je ustanovil minister Gautsch kot svoje ali ministrsko glasilo, je torej oficijozen.

Po formalnih stopnjah je sestavljena večina avstrijskih metodiških knjig.

Streng Karl, vadniški učitelj v Kremsu,³ jih priporoča po Lindnerju (str. 7.—10. svoje knjige) in se jih drži kolikor mogoče.

Doiwa Ivan, vadniški učitelj na nižjeavstrijskem učiteljskem seminaru v St. Pölten-u, zahteva, naj se obravnava vsaka krajevna skupina v zemljepisju po formalnih stopnjah.⁴

Hans Sommert,⁵ profesor na c. kr. moškem učiteljišču na Dunaju, ki ga citira tudi cenjeni gospod nasprotnik sam, sicer formalnih stopenj ne imenuje, navaja pa v § 27. (na str. 37.—39. svoje knjige) načrte ali dispozicije za obravnavo beril Kehrovo, Rein-Pickel-Schellerjevo, Dietlein-Gosche-Polackovo, Matzatovo in Dörpfeldovo ter pravi izrecno (str. 39.), da kažejo ti načrti jasno, za kaj se gre pri obravnavi berilnih sestavkov: „Auf Weckung der Anteilname, Schaffung des Bodens für das zu behandelnde Stück; glückliche (naturgemäße, wirkungsvolle) Darbietung des neuen Stoffes; allseitige tiefe Auffassung, Bewältigung und Aneignung desselben; Erwerbung der Fähigkeit, von dem neu zugewachsenen Gute den besten Gebrauch zu machen zum Zwecke allseitiger und doch einheitlicher Ausbildung“.

S temi besedami, katere je poslovenil gospod kritik na str. 147. „Pop.“, se konča § 27. Sommertovega izvajanja.

Za § 27. sledi po naravnih zakonih § 28. in ta § 28. govori o pripravi (Vorbereitung, Vorbesprechung) in se glasi doslovno: „Die Vorbereitung (Vorbesprechung) hat den Zweck, jene Vorstellungsmaße im Schüler aufzusuchen, zu wecken, zu klären und zu ergänzen, die zur Aufnahme des Neuen nicht nur befähigt, sondern auch dafür gewinnt. Wo für das Neue die nötigen Voraussetzungen beim Schüler vorhanden sind, ist eine Vorbesprechung überflüssig. Notwendig ist sie also, wenn das Lese-

¹ Paedagogische Experimentalschulen. Beilage zu N. 110 der Wiener Abendpost vom 14. Mai 1903.

² Wien u. Prag 1895. F. Tempsky, str. 54. sled.

³ Das erste Schuljahr. 2. izdaja. Na Dunaju 1895. Pichlers Witwe u. Sohn.

⁴ Praeparationen für die unterrichtliche Behandlung der österr.-ungar. Monarchie. Wien 1901. A. Pichlers Witwe und Sohn. Predgovor str. III.

⁵ Methodik des deutschen Sprachunterrichtes. 4. umgearbeitete Auflage. Wien 1899. Pichlers Witwe u. Sohn. Gospodje učitelji in gospodične učiteljice, ki imate to knjigo, blagovolite pogledati to sami.

stück sachliche oder sprachliche Schwierigkeiten aufweist, die man im vorhinein mit den Schülern überwinden muß, wenn das Sprachstück beim Darbieten das gewünschte Verständnis finden soll. Enthält das Lesestück einen Stoff, der nach und nach (Teil für Teil, abschnittsweise) zu gewinnen ist, so fallen hier sachliche Erklärungen aus, da diese erst bei der Aneignung des Neuen in Betracht kommen. Die Vorbesprechung ist von großem Werte, wenn sie der Schüler in jenen geistigen Kreis zu bannen, in jene Gemütsstimmung zu versetzen vermag, die das Musterstück beansprucht, um auf die jugendliche Seele voll und nachhaltig zu wirken¹. Potem podaja zgled.

A gospod kritik v svoji ‚naivnosti‘ tega paragrafa **ne** navaja, zato pravi na str. 147. „Pop.“, da priporoča Sommert v nastopnih paragrafih (29.—34.) razpravljanje beril po štirih rubrikah. Torej moramo kontrolirati citate gosp. nasprotnika tudi tu.

Kdo more zanikati, da tiče v Sommertovih izvajanjih Herbartove formalne stopnje, posebno če primerjamo še Sommertove zglede? Sicer bomo pa govorili o tem tudi še na drugem mestu.

Gospod glavni učitelj navaja tudi Fr. Branky-ja, profesorja na c. kr. ženskem učiteljišču v civilnem dekliškem penzijonatu na Dunaju, kot nasprotnika formalnih stopenj. Poglejmo torej še knjigo tega pisatelja, ‚Methodik des Unterrichtes in der deutschen Sprache‘.¹

Branky tudi ne imenuje formalnih stopenj, pravi pa na str. 19. svoje knjige: C. Von der Behandlung der Lesestücke. Jeder planvoll angelegte Unterricht muß so beschaffen sein, daß für die richtige Vorbereitung des menschlichen Gemütes in betreff der Aufnahme des neuen Stoffes, für zweckmäßige Anschließung des Neuen an das Alte, für deutliche Mitteilung und richtige Auffassung des dem Schüler Beizubringenden, für eine gute Verarbeitung der neuen Vorstellungen mit dem bereits gewonnenen Erfahrungskreise des Schülers und für freie und selbständige Wiedergabe des Erlern ten Sorge getragen wird. Die Behandlung der Lesestücke ist je nach ihrer Darstellungsart daher äußerst verschieden, aber in jedem Falle steht der Lehrer vor der Aufgabe, eine bald längere, bald kürzere Reihe von Gedanken dem Schüler zum Bewußtsein zu bringen; daher hat er vor Beginn seiner methodischen Erörterung folgende Fragen an sich zu richten: Was ist den Kindern aus der Reihe der Gedanken, die das Lesestück enthält, bereits bekannt? Was wissen sie aus eigener Erfahrung und was aus den vorhergehenden Unterrichtsstunden? Was ist die leitende Idee, welche durch das Lesestück zur Anschauung gebracht wird? Wie ist ihr

¹ Wien 1899. A. Hölder. 2. vermehrte und verbesserte Auflage.

nahe zu kommen? Wo ist der Angriffspunkt, damit man die Kinder so führe und leite, daß sie das Neue und Fremde förmlich aus sich selbst finden und selbst entdecken? Welcher Lehrmittel bedarf man, um zur richtigen und tieferen Auffassung des Lehrstoffes beizutragen' itd.

Dragi čitatelj! rzsodi sam ali so Mich-Meixner, Sommert in Branky nasprotniki formalnih stopenj zato, ker jih ne imenujejo ali pa morda zato, ker tega njihovega mnenja gospod nasprotnik ne navaja.

Imena 'formalne stopnje' ne navajajo, ker Herbart sam, in kakor smo že videli tudi Lindner tega imena ne rabita, ki je je rabil šele Ziller, po njem pa drugi.

Kako razširjene so formalne stopnje med nemškimi in slovanskimi avstrijskimi učitelji, kažejo jasno navedene učne knjige in učne slike, ki so jih izdali posebno nemški učitelji pod uredništvom Frischevim,¹ istega urednika časopis 'Oesterreichischer Schulbote',² ki izhaja že v 53. letniku, prinaša tudi po formalnih stopnjah disponirane učne slike in se je izrekel že l. 1883³ za te stopnje.

Glasilo nižjeavstrijskega deželnega učiteljskega društva „Oesterreichische Schulzeitung“⁴ imenuje v letniku 1901 (str. 724.) formalne stopnje 'unbestritten eine der wertvollsten Errungenschaften der neueren Paedagogik'.

Da je razvrstil tudi Fr. Gabršek svoj 'Nazorni nauk' tako, mi ni treba povdarjati, saj imajo učitelji gotovo knjigo pri rokah, da jih nahajamo v 'Učiteljskem Tovarišu' in v Črničec-Ilešič-Janežičevem 'Navodilu k I. zvezku Črničeve Računice za obče ljudske šole' i. t. d. je znano vsem, ki se brigajo za metodiko.

Kako prodirajo formalne stopnje tudi v kraje, kjer jih prej niso gojili, kaže sklep učiteljskega kluba 'Steinfeld' v Dunajskem Novem mestu, ki se izraža izrecno za Herbartove stopnje,⁵ kaže Flügel-Reinova 'Zeitschrift für Philosophie und Paedagogik' l. 1898 str. 373, da poučujejo pedagogiko tudi v Belemgradu na Visoki šoli (vseučilišču) po Herbartovih načelih in priporočajo tudi formalne stopnje. Kako je na Hrvaškem, kaže jasno Basariček-Ivkančeva Pedagogijska Enciklopedija, ki jo izdaja pedag. književni zbor. Glej pod besedama 'Formalni stupnjevi' in 'Herkart'.

¹ Frisch Franz, Einführung in das Lehrbuch, štirje zvezki, F. Tempsky, Prag.

² Zeitschrift für die Praxis der österr. Volks- und Bürgerschule, Wien, Pichlers Witwe und Sohn.

³ Str. 401.

⁴ Verleger Kreisel und Gröger, Wien, III., Ungargasse 25.

⁵ Paedagogisches Jahrbuch 1902. Herausgeben von der Wiener Paedagogischen Gesellschaft, Wien, 1903, Manz, str. 137.

Za avstrijske srednje šole veljajo Herbartova načela,¹ kar priznava gospod kritik tudi sam.

Kratko! Vse avstrijsko šolstvo sloni na Herbartovi pedagogiki.

II.

Gospod kritik in njegovi viri.

Kako je citiral gospod nasprotnik Haßmannovo, Tupetzevo. Mich-Meixnerjevo ukoslovje, Sommertovo in Brankyjevo metodiko smo že povedali. Da je treba kontrolirati njegove citate smo dokazali na teh avtorjih.

Oglejmo si torej še druge njegove citate!

Na str. 2. letošnjega „Popotnika“ trdi, da so Dittes in njegovi pristaši pred dvajset leti raztrpali Herbartovo in Zillerjevo slavo in seveda tudi veljavo formalnih stopenj, ter navaja poleg Dittesja posebno še Wesendonck-a in Fröhlich-a.

Kaj pa pravijo ti o formalnih stopnjah?

Dittes pravi,² da ima Herbart marsikaj dobrega in meni doslovno: ‚Verhältnismäßig einfach sind die vier formalen Stufen, welche jeder Unterricht durchlaufen soll: Klarheit, Assoziation, System und Methode. **Längst steht es in der Theorie und Praxis fest**, daß jeder gute Unterricht 1. den Lesestoff (das Object) dem Schüler gehörig darstellen, auseinandersetzen und klarlegen 2. die so erzeugten neuen Vorstellungen mit bereits vorhandenen verwandten verknüpfen, 3. die entwickelten Hauptgedanken zusammenfassen und ordnen, 4. das Resultat der ganzen Arbeit gehörig einüben und befestigen soll. **Dies will auch Herbart**‘. Potem pa graja, — a ne formalnih stopenj — kakor mora misliti vsakdo po besedah gospoda kritika, ampak samo slabo, nejasno terminologijo.

Tu nahajamo torej zopet karakteristično ‚naivnost‘ gospoda profesorja.

b) **Wesendonck** pa pravi na str. 74. svoje knjige,³ da ima Zillerjev pedagoški sestav, kakor skoro vsi drugi znanstveni sestavi, kaj trajnega in kaj minljivega in dostavlja: „**Bleibend werden sein**: 1. Die Lehre vom vielseitigen Interesse, 2. vom erziehenden Unterricht, mit dem aber kein Praevalieren eines besonderen Unterrichtsstoffes ver-

¹ Primeri Willmannov predgovor Herbartovemu spisu ‚Pestalozzis Ideen eines ABC der Anschauung‘ v Willmannovi izdaji Herbartovih spisov, I. zv. str. 107 in Tupetz, Geschichte der Paedagogik.

² Paedagogium, 7. letnik, 1885. str. 665. in 666.

³ Die Schule Herbart-Ziller und ihre Jünger vor dem Forum der Kritik, Wien und Leipzig 1885, Pichlers Witwe und Sohn.

bunden zu sein braucht, 3. von der Apperzeption, 4. der Reihenbildung, 5. von der **Artikulation des Unterrichtes**, nämlich die mit der nötigen Freiheit zu benutzende, nicht überall als unfehlbares Schema zu betrachtende **Lehre von den Formalstufen** und einiges andere'.

Dalje razpravlja na isti strani, da vse te točke, ki so trajnega pomena, niso Zillerjeva duševna lastnina ampak Herbartova, in da noče raziskavati, ali so originalno Herbartove.

Res je, da pravi Wesendonck na str. 118., daß das Zuschneiden von jedem einzelnen Unterrichtsstoffe nach ein und derselben Schablone ein Unding, ein pädagogischer Irrtum und ein psychologischer Mißgriff ist'. Kako je pa to umeti, kaže jasno na isti strani in na sledečih, kjer pravi, da se nanaša to na Thrändorfove spise v 'Jahrbücher des Vereines für wissenschaftliche Pädagogik' o verskem pouku in na njegove zahteve glede stvari, ki dotični dobi učencev niso doumne, na Thrändorfove zahteve, naj odgovarjajo otroci, 9—10 let stari, na peti formalni stopnji na vprašanja, kakor: 'Was ist vom Bilderkultus bei den Katholiken und der Verwerfung aller Bilder bei den Reformierten zu halten?', ali 'Warum ist die Vielweiberei des Morgenlandes verwerflich?', ali naj si abstrahirajo zakon: 'Du sollst nicht ehebrechen!' i. t. d.

Tako govori Wesendonck, ne pa kakor bi človek sodil po citatu 'naivnega' gospoda kritika. Da shematizma niso krive formalne stopnje, smo že povdarjali.

c) Iz **Fröhlichove** knjige 'Die wissenschaftliche Pädagogik Herbart-Ziller-Stoys'¹ pa citira gospod kritik izrecno stran 211. in sledeče. A tudi ta ne obsoja formalnih stopenj, kakor bi bilo soditi po citatu cenjenega gospoda nasprotnika, ampak jih prav toplo **priporoča**.

Na str. 211. pravi namreč doslovno: 'Die **überwiegende Mehrzahl** deutscher Pädagogen **erkennt willig an**, daß die wissenschaftliche Pädagogik Herbarts ein **lichtvolles Gedankengebäude** bildet, welches dem Erzieher wertvolle Anregungen, Ratschläge und Fingerzeige giebt, namentlich das **Ziel**, die **Mittel** und **Wege** des Erziehers erhellt und edle Goldkörner darbietet; man erkennt auch vielfach an, daß namentlich Ziller um die Verbreitung und die Fortbildung Herbartscher Lehren sich nicht geringe Verdienste erworben hat. — Die deutsche Lehrerschaft **spricht** sich indes andererseits auch **entschieden dahin aus**, daß die Zillerschen Theorien über die **Kulturstufen**, die **Gesinnungsstufen** und die **Konzentration** des Unterrichtes (t. j. Zillerjeve nepravne koncentracije) **theoretisch unhaltbar** und **praktisch unausführbar** seien und **strikte abgelehnt werden müssen**'.

¹ 7. izdaja. Wien u. Leipzig 1901. und Pichlers Witwe Sohn.

Torej je tudi Fröhlich tega mnenja, da je v Zillerjevem sistemu kaj trajnega in kaj minljivega.

O formalnih stopnjah razpravlja Fröhlich na straneh 21., 66.—79., 134.—148., 152.—155., 175.—182., 209., 210.; posvetil jim je šestino prostora svoje knjige, imenuje jih z istimi imeni kakor mi po Reinovem in Lindnerjevem navodilu.

Sodi pa o njih takole (str. 154.—155.): ‚In der sorgfältigen Behandlung eines Gegenstandes nach diesen formalen Stufen besteht nun die gute Durcharbeitung des Lehrstoffes. Wenn es sich darum handelt, den Kindern einen richtigen Begriff von einer Sache beizubringen, oder sie zur Einsicht einer Lehre (eines allgemeinen Urtheiles, oder einer Regel) so zu führen, daß das Wissen nach der Schulmeistersprache in **Saft und Blut** übergeht, so macht jeder tüchtige Lehrer diese **fünf** Schritte bewußt oder unbewußt von selbst, und das Verdienst der wissenschaftlichen Methodik besteht darin, diesen Weg als einzig richtige Methode klar erkannt, genau bezeichnet und psychologisch begründet zu haben‘.

In kakor bi vedel, da bo ugovarjal kdo formalnim stopnjam, kakor ugovarja gospod kritik, pravi na str. 148.: ‚doch höre ich den geneigten Leser, welcher mir bisher gefolgt ist, ausrufen: Man mute mir doch nicht zu, mich dem lästigen Zwange der formalen Stufen zu unterwerfen! Er drückt meinen geistigen Aufschwung herunter. Geistvoll, genial, gedankenreich muß der Lehrer sein; dazu gehört Freiheit des Gemütes! — Wohl! doch der Weg durch die steilen Höhen der formalen Stufen läßt sich nicht vermeiden, du verfährt, wenn du einen guten Unterricht erteilst, von selbst nach den formalen Stufen — unbewußt, instinktiv. Aber ein echter Lehrer soll stets mit Bewußtsein des Weges und der Gründe, die für denselben sprechen, verfahren. Es ist vorstehender Gang im wesentlichen nichts weiter, als der ewige Weg unseres Geistes vom Sinnlichen zum Übersinnlichen, vom Konkreten zum Abstrakten, vom Besonderen zum Allgemeinen, also die **induktive** Methode, welche soviele Wissenschaften groß und mächtig gemacht hat; und hat man einmal eine Zeit lang an diesen Gang sich gewöhnt, so wandelt man ihn auch mit dem nötigen Behagen, mit Lust und Geistesfreiheit, mit Lehrfreudigkeit und kann nie wieder von ihm abirren‘.

Torej: Dittes, Wesendonck in Fröhlich, o katerih trdi gospod kritik, da so raztrupali slavo Herbartovo in Zillerjevo, puščajo gospoda kritika, ravno kar se tiče formalnih stopenj, **popolnoma na cedilu.**

Na str. 4. in 135. „Pop.“ citira gospod profesor Willmannovo Didaktiko, (II. zv. 2. izd. str. 232.), kjer navaja ta avtor celo vrsto psihologov in pedagogov od Aristotela pa do Dörpfelda, Kehra in Fricka, ki vsi manj ali bolj izrazito razločujejo za **prisvajanje** učne tvarine tri momente: zaznavanje, razumevanje in uporabljanje ali takozvane didaktičke stopnje. Iz tega sklepa, da so vsi ti avtorji zoper petero formalnih stopenj. Poglejmo torej še, kaj pravijo ti pedagogi.

d) **Frick**, ravnatelj Francke-jevih ustanov v Halle a. d. Saale, je poročal na četrti konferenci ravnateljev višjih šol saksonske provincije, ki se je vršila dne 15., 16. in 17. maja 1883 v Halle a. d. Saale, o vprašanju: Inwiefern sind die Herbart-Ziller-Stoy'schen didaktischen Grundsätze für den Unterricht an den höheren Schulen zu verwerten?¹ On pride do sklepa (str. 153.): ‚Eine freie und möglichst elastische, nach den verschiedenen Klassenstufen und Unterrichtsgegenständen zu modifizierende Verwendung **der 5 (4) Formalstufen wird ein sehr fruchtbares Mittel sein können**, ein systematisches und vertieftes Wissen zu erzeugen und den Schülern zu einer sicheren Herrschaft über den Stoff zu verhelfen‘, in: ‚die Herbart-Ziller-Stoy'sche Didaktik, welche die Lehrer nötigt, sich klare Rechenschaft zu geben über die am Geiste des Schülers zu vollziehenden einzelnen Operationen und sich der eigenen unterrichtlichen Tätigkeit deutlicher und klarer bewußt zu werden, ist in besonderem Grade geeignet, dem Anfänger im Lehramte sehr förderliche Richtlinien für die ersten Schritte an die Hand zu geben, aber auch den schon länger in der Praxis stehenden Lehrer zu immer neuer Vertiefung in die didaktische Kunst anzuregen und in der zielbewußten Ausübung derselben zu fördern‘.

Njegov soporočevalec dr. Friedl, direktor gimnazije v Stendal-u, in vsi drugi zborovalci so mu pa pritrdili.

V svoji razpravi: Winke, betreffend eine planmäßige Anleitung der candidati probandi,² govori o isti stvari in pride do glavnih stadij: **Vorbereitung, Darbietung, Bearbeitung, Anwendung** ter pravi (str. 48. pod C): Diese Reihen führen leicht zur Ableitung von einigen wichtigen didaktischen Grundsätzen: daß aller Unterricht in erster Linie Sachunterricht ist (vgl. den Satz: Sprachunterricht ist Sachunterricht); daß aller Unterricht von Anschauungen auszugehen hat (der Anschauungs-

¹ Verhandlungen der vierten Direktoren-Versammlung der Provinz Sachsen 1883. Berlin 1883, Weidmann, str. 118.—153., 170.—174.

² O. Frick und H. Meier, Lehrproben und Lehrgänge aus der Praxis der Gymnasien und Realschulen, 16. Heft. Halle a. d. Saale 1888. Buchhandlung des Waisenhauses.

unterricht ein Prinzip); daß er sich naturgemäß in den Stufen Vorbereitung, Darbietung, Bearbeitung, Anwendung bewegt... **diese Stufen sind die sogenannten Formalstufen.**

Dalje pravi, da odgovarjajo formalne stopnje funkcijam vsakega znanstvenega dela (str. 50.): „Das Wesen jeder wissenschaftlichen Methode ist: zu erkennen, zu erklären, zu verstehen, d. h. die Sache zunächst durch eine allgemeine Gesamt-Anschauung (Total-Auffassung), sodann durch eine bearbeitete Vertiefung in die einzelnen Elemente sich anzueignen, damit eine geläuterte Total-Auffassung das schließliche Ergebnis werde.“

Dalje razpravlja, da se rabijo formalne stopnje v navadnem matematičnem dokazu, also in der Beweisart derjenigen Wissenschaft, welche eine methodisch vorgehende und fortschreitende Arbeit am reinsten aufzeigt.

Thesis = Zielangabe.

Hypothesis = Anknüpfung an die vorausgegangene, bekannte Vorstellungswelt; orientierende Vorbesprechung.

Konstruktion der Figur = Darbietung für die Anschauung.

Kombination der mit derselben gegebenen Elemente und der daraus abzuleitenden logischen Forderungen = Verknüpfung.

Herausstellung der mathematischen Wahrheit (quod erat demonstrandum) = systematische Zusammenfassung des Gewinnes.

Übungsaufgaben = Anwendung.

Dalje dokazuje, da se nahajajo načela za formalne stopnje že pri Komenskem in pravi (str. 51.) „daß in die Menge der didaktischen Regeln und Imperative, welche die Schulkunden zu enthalten pflegen, sofort Vereinfachung, Ordnung und Einheit, sowie eine tiefere Begründung hineinkommt, **wenn man sie auf die sogenannten Formalstufen zurückführt.**“

Tako govori Frick o formalnih stopnjah, gospod kritik!

Kaj pravi o šablonski rabi formalnih stopenj, smo že navedli. (str. 197. „Pop.“).

(Dalje prihodnjič.)

O formalnih in didaktičkih stopnjah in pa o razvijajoče-upodabljaljočem pouku.¹

Spisal V. Bežek.

(Konec.)

O formalnih in didaktičkih stopnjah in pa o razvijajoče-upodabljaljočem pouku.¹

Po teh premislekih in napotkih o razvijajoče-upodabljaljoči metodi Lehmensick tisti prizor, kako se je dal Jožef svojim bratom spoznati, razpravlja tako-le („Bündner Seminar-Blätter 1901, na str. 9. in sled.):

Učitelj (napovedujoč učni smoter): Jožef izkuša, ali so se njegovi bratje res poboljšali. — Pa saj je to že vedel! Ponovi!

Učenci: 1. V ječi so rekli bratje: „To smo zagrešili na svojem bratu Jožefu“. Jožef je torej vedel, da se kesajo svoje krivde.

2. Dal je Benjaminu praznična oblačila in petkrat več jesti nego drugim bratom in vendar ga le-ti niso zavidali.

Tedaj so se res poboljšali.

Učitelj: Njih misli so bile boljše. Ampak nečesa še ni vedel.

Učenec: Ali so tudi njih dela dobra.

Učitelj: In zategadelj je tudi velel, naj pride Benjamin z njimi v Egipet.

Učenec: Hotel se je uveriti, ali so Benjaminu dobri ali ne.

V dvorani. Popoldne.

Učitelj: Popoldne je bilo; tedaj pokliče Jožef svojega hišnika v dvorano.

Saj veste, kakšna je bila dvorana.

Učenec: Kakor dvorana, ki smo jo videli na Novem gradu (Neuenburg) ali pa v trdnjavi Koburg.

Učitelj: In na mizi je bilo kakor v Koburgu obedno orodje.

Učenec: Krožniki, sklede, kozarci in vrči.

Učitelj: In Jožef je velel: „Vzemi mojo srebrno kupo s seboj v žitnico, in kadar boš žito vsipal v vreče, jo deni na vrh v vrečo najmlajšega brata“. — Zakaj neki?

¹ Odločil sem se bil, na članek „Kranjski pristaši formalnih stopenj in njih kritik“ takoj odgovoriti ter sem tudi že izdelal in poslal uredništvu „Popotnikovemu“ obširen odgovor. Toda na željo g. urednika končam prej svojo razpravo, pridržujem si pa pravico priobčiti svoj „Popotniku“ že poslani odgovor pozneje, kadar konča g. nasprotnik svoje članke.

Učenec: Ako se najde kupa, poreče hišnik Benjaminu: „Ti si tat!“

Učitelj: In kako se je mogel ondaj Jožef uveriti, ali so se bratje poboljšali?

Učenec: Ako bi mu ugovarjali: „Ne, Benjamin ni tat!“

Učitelj: In ako bi Benjaminu velel vreči v ječo, tedaj bi se morali tudi v dejanju pokazati.

Učenec: Ne bi ga smeli pustiti zapreti.

Učitelj: Ako pa so bili še hudobni ter so najmlajšemu bratu nesrečo privoščili, tedaj bi drugače postopali.

Učenec: Potem bi ga mirno pustili zapreti ter si mislili: „Dobro, da mi ne moremo nič za to!“ In vrnili bi se k očetu brez Benjaminu.

Učitelj: In zato je velel Jožef v dvorani popoldne hišniku:

Učenec: „Deni kupo v vrečo najmlajšega brata“.

Povzetek: Jožef ukaže hišniku: „Deni kupo v vrečo Benjaminovo“.

Napis: V dvorani.

V žitnici. Zjutraj.

Učitelj: Kaj je storil hišnik drugo jutro, ko se je dan zaznal?

Učenec: Napolnil je vreče z žitom, kolikor ga je šlo vanje. V vrečo najmlajšega brata pa je položil srebrno kupo.

Učitelj: In potem?

Učenec: Potem je pustil, da so odrinili s svojimi osli.

Učitelj: Kam?

Učenec: Iz Egipta proč proti Kanaanu.

Učitelj: Proti kateri strani neba?

Učenec: Proti severu, pa nekoliko bolj proti vzhodu.

Učitelj: Tako kakor pri nas —?

Učenec: Po dunajski cesti proti Ježici in dalje čez Savo.¹

Učitelj: Toda Jožefovi bratje so morali čez neko veliko večjo in širšo reko.

Učenec: Črez Nil.

Učitelj: Komaj so bili nekoliko iz mesta, pride Jožef k žitnici. — Kaj, mislite, je velel hišniku?

Učenec: „Zajaši konja ter pohiti za možmi!“

Učitelj: In kaj naj hišnik stori?

Učenec: Ustavi naj jih!

Učitelj: In kaj naj reče?

Učenec: „Kaj ste storili! Kupo, iz katere pije moj gospod, ste ukradli!“

¹ Tu sem si dovolil z ozirom na domače razmere izpremembo izvirnega besedila, ki jo menda tudi čitatelji odobravajo.

Učitelj: In tudi ošteje naj jih!

Učenec: „Kako ste mogli tako postopati! Mi smo vam dobro storili, a vi nam vračate s hudim!“

Učitelj: In hišnik?

Učenec: Zahajal je konja in pohitel za njimi po cesti proti severu.

Povzetek: Hišnik položi kupo v vrečo ter pohiti za možmi.

Napis: Pri žitnici.

Na cesti.

Učitelj: Kaj se je potem zgodilo na cesti, si lahko mislite.

Učenec: Hišnik je dirjal za njimi. Dohitel jih je ter zaklical: „Stojte! Vi imate kupo, iz katere pije moj gospod. Dobro ste povrnili s hudim.“

Učitelj: In bratje?

Učenec: Ustrašili so se ter obstali. Rekli so: „Tega mi nismo storili. Kako naj bi bili ukradli srebro ali zlato v hiši tvojega gospoda?“

Učitelj: Kaj je rekel na to hišnik?

Učenec: „In vendar imate vi kupo!“

Učitelj: In bratje?

Učenec: „Preišči vse vreče, ako hočeš“.

Učitelj: Da, in da ne bi hišnik mislil, da so tatje in da se boje ječe, so še nekaj dostavili.

Učenec: „Ako jo najdeš, nas vse lahko v ječo vržeš“.

Učitelj: A onega, pri komer se kupa najde, doleti še nekaj hujšega.

Učenec: „Umrje naj“.

Učitelj: Torej?

Učenec: Benjamin bi moral umreti in bratje bi morali v ječo.

Učitelj: Toda hišnik je rekel: „Pri katerem se najde kupa, ta bode naš suženj. Vi pa bodete prosti.“

Učenec: Torej so bratje lahko dalje potovali, ako so hoteli.

Učitelj: Zakaj jim je hišnik tako govoril?

Učenec: Da bi se uveril, ali puste brata na cedilu.

Učitelj: In kaj, mislite, so bratje storili?

Učenec: Dejali so vreče z oslov in hišnik je iskal po njih od najstarejšega do najmlajšega.

Učitelj: In?

Učenec: In našel je kupo v Benjaminovi vreči.

Učitelj: In bratje?

Učenec: So se z njim vrnili.

Učitelj: In so storili, kar je bila judovska navada v obupni žalosti.

Učenec: Raztrgali so svoja oblačila.

Povzetek: Kako so se bratje vrnili.

Napis: Na cesti.

Trdosrčni gospod.

Učitelj: Sedaj je vprašanje?

Učenec: Kako je bilo z brati? — Kaj je rekel Jožef?

Učitelj: Le-to si sami lahko mislite!

Učenec: „Kaj ste storili?“

Učitelj: In bratje?

Učenec: Vrgli so se na tla, rekoč: „Mi smo vsi tvoji sužnji!“

Učitelj: In Jožef?

Učenec: „Ne! Vi idite prosti domov; pri katerem pa se je našla kupa, tisti bodi moj suženj!“

Učitelj: Kako so ugibali bratje?

Učenec: „Naj li idemo? Ali naj ostanemo?“

Učitelj: Tedaj pristopi Juda, rekoč:

Učenec: „Naš stari oče nam je dejal: „Ako mi še tega vzamete s seboj in se mu pripeti nezgoda, umrjem!““

Učitelj: In kaj je bil Juda očetu obljubil?

Učenec: „Ako ti ga nazaj ne pripeljem, naj bodem kriv svoj živ dan“.

Učitelj: Juda se je ponudil, da on tu ostane namesto Benjamina, rekoč:

Učenec: „Naj jaz tu ostanem: mladeniča pa pusti z brati domov“.

Učitelj: Juda je govoril Jožefu: „Kako naj grem tja k svojemu očetu, ako nimam mladeniča s seboj? Gledati bi moral njegovo tugo in njegove sive lase bi od žalosti spravil pod zemljo“.

Brat.

Učitelj (nadaljuje): Sedaj se Jožef ni mogel več premagovati.

Ukazal je vsem tujim, ki so stali okoli, naj gredo ven. In na glas je zajokal, da so ga slišali venkaj Faraon in Egipčani.

In rekel je svojim bratom: „Jaz sem Jožef. — Ali še živi moj oče?“

In bratje mu kar besedice niso mogli odgovoriti; tako so se ustrašili pred njegovim obličjem.

On pa jim reče: „Stopite k meni!“ In pristopili so.

„Jaz sem Jožef, vaš brat, ki ste me bili prodali v Egipt. Nikar se ne bojte in ne mislite, da se srdim z vami. Kajti Bog me je semkaj poslal“.

* * *

Predno preidemo na podlagi priobčenih učnih slik („Pipa“ — „Jožef se da bratom spoznati“) in konkretnih opazk o novi metodi k teoretiškemu nje razpravljanju, k natančnejšemu razločevanju razvijajoče in upodabljajoče metode ter k njiju definiciji, naj rešimo preje

še nekatera praktiška vprašanja, ki so z njima v zvezi in so si jih pozorni čitatelji že morda sami zastavili.

Prvič, kar se področja razvijajoče-upodablajoče metode tiče, se vpraša, ali je porabna za vse stroke in za vse snovi?

V obče sodi, kakor smo se prepričali po priobčenih zgledih in pa po razmišljanju o njej, za pripovedne snovi in za popisovanje v najširšem pomenu, torej za uprizarjanje minolih dogodkov in daljnjih predmetov, ki jih učitelj učencem ne more drugače pred oči postaviti nego z besedo. Možno je torej razpravljati razvijajoče-upodablajočim načinom skoro vse zgodbe sv. pisma in skoro vso posvetno povestnico, kulturno še bolj nego vojno ali politiško, pravljice in pripovedke in sploh slovstvene epiške in dramatiške umotvore in slovstveno zgodovino in pa opisovanje in popisovanje v prirodopisu in zemljepisu.

Že po pojmu in bistvu razvijajoče-upodablajoče metode je jasno, da je nje uporaba tem naravnejša in tem nujnejša, čim več imajo že učenci predstav, nazorov in pojmov, iz katerih si potem pod vodstvom učiteljevim ustvarjajo, ugibljejo in posnemajo nove predstave, nazore in pojme; sodi tedaj zlasti na višje stopnje šolskega pouka. Toda saj ima že najnežnejša deca množino predstav, iz katerih snujejo pod spretnim vodstvom vzgojiteljevim nove predstave, in s pridom se da uporabiti tista metoda v otroškem vrtcu; to je pokazal dr. K. Justh, šolski ravnatelj v Altenburgu, v knjigi „Pouk v pravljicah“ („Märchenunterricht“)¹ In jaz sem sam poskušal na ta način s štiriletnim otrokom razviti snov „sne-gulčice“ in drugih takih pravljic in sicer s povoljnim uspehom.

Z opredelitvijo nje uporabe je pa implicite že tudi povedano, za kakšne predmete razvijajoče-upodablajoča metoda ni prikladna. Prvič za vse tiste predmete, ki so prisotni in jih učenci lahko zaznajo neposredno s svojimi čuti. Tu učitelj pač tudi „razvija“ — saj bodi vse učenje razvijanje, kar smo že tolikrat v tej razpravi poudarili — toda čemu bi učitelji in učenci upodabljali poleg najboljših podob — predmetov samih?

Pa so še tudi drugi slučajji, kjer razvijajoče upodabljanje ne bi bilo umestno, namreč povsod ondu, kjer povest dospe do dramatiškega viška, s katerim namerja pisatelj vplivati na srce in dušo čitateljev. Pri takih peripetijah ali obratih v dejanju bi bilo vsako analizovanje čuvstev krivo; tu je treba kratkega, a zdržnega pripovedovanja. Saj je tudi v življenju tako; govorniki in pridigarji izkušajo v podobnih slučajjih, s

¹ Märchenunterricht. Zwölf Volksmärchen in darstellender Form für Mutter und Lehrer der Kleinen, dargeboten von Dr. Karl Justh, Direktor der städtischen Schulen in Altenburg. Leipzig. A. Deichert'sche Verlagsbuchhandlung. Nachfolger (Georg Böhme) 1896.

tokom svoje zgovornosti dojmiti se poslušalca. V zgorenjem primeru (o egiptovskem Jožefu) v prizoru, kako se je Jožef dal spoznati, učitelj ne bi smel razvijati, nego naj celotno pripoveduje, najbolje s krasnim besedilom sv. pisma: „Sedaj se Jožef ni mogel več premagovati. Ukazal je torej vsem tujcem, ki so stali okoli, iti iz dvorane. Sedaj se je glasno razjokal, da so ga zunaj slišali, ter rekel: „Jaz sem Jožef, vaš brat! Ali moj oče še živi?““ itd.

Tudi lirске poezije iz večine niso prikladne za razvijajoče upodabljanje. Čuvstvene razpoložitve ne moreš z razmišljanjem in ugibanjem ustvariti v otroških dušah. Tu je treba drugih sredstev, o katerih ni, da bi tu razpravljali.

Da kratki, suhoparni vsebinski pregledi (argumenta) niso za upodabljanje, tega niti ni treba posebej omenjati; saj itak taki pregledi ne sodijo na začetek pripovednega razpravljanja, nego na njega konec.

Kolikor pa sem vnet za razvijajoče upodabljanje pripovednih snovi, vendar rad priznavam težkoče, ki jih prizadeva zlasti začetniku. Toda začetek je pač povsod težak. Je res nemala umetnost, na podlagi otrokom znanih predstav — učitelj mora seveda dobro vedeti, katere so jim že znane — vprašanja zastavljati tako, da se otrokom zbude cele vrste novih predstav, da ne odgovarjajo samo v kratkih stavkih, ampak zdržema. Sedaj smo še vsi nenavajeni novi metodi; v meso in kri nam je prešel nazor, da šola je vsaj glede pripovednih snovi pozornica, kjer učitelj predava, a učenci morajo molčati in poslušati ter dokazati svojo pazljivost s tem, da kolikor možno natančno obnavljajo učiteljeve besede, in sploh da je učenje — pametovanje. Nasproti temu naziranju mora prodreti nazor, da je šola tudi glede pripovednih snovi delalnica in vežbalnica, kjer se urijo učenci pred vsem samostojno misliti. K temu pa je potreba, da učenci kar naravnost povedo učitelju, kar mislijo¹. Seveda povedo tudi marsikaj napačnega, nerabnega; zlasti če se učitelju posreči, zdramiti otroške duhove, tedaj se jim razvozljajo jeziki in ondaj se je bati, da tok njih zgovornosti prestopi bregove. Nepotrebna gostobesednost pa je potrata časa in sile.

Dalje se je bati, da po raznovrstnem ugibanju nastane v duši otrok nejasna, zabrisana slika istinitih dogodkov, ker si otroci zapomnijo s temi vred tudi vsako svoje razmišljanje in domnevanje. In govorniška prostost, ki jo učitelj dovoljuje učencem, le-te kaj rada zapelje k neutemeljenemu ugibanju in praznemu klepetanju. To so pomisleka vredni ugovori.

Kako naj se učitelj izogne navedenim neprilikam?

¹ Diesterweg je bil celo vesel, „wenn die Geister aufeinander platzten“.

Pred vsem mora zastavljati določna vprašanja, na katera je razboritim otrokom možno točno odgovoriti. Malovredne in napačne odgovore naj s finim taktom ali presliši in ignoruje, ali pa naravnost zavrne, kakor že nanese situacija, a bistre, primerne odgovore naj često izrečno potrdi, da so pravi, ter spretno porabi za daljnje vpraševanje; in po vsakem važnejšem obratu v razvoju dogodkov naj mu učenci vse dobre odgovore strnejo v celoto, a ta se še shvati v kratko jedrnato zaglavje, ki se celo napiše na tablo. In vsi odstavki povesti, tako drug za drugim s kratkim jedrom zabeleženi na tablo, tvorijo skupaj jasno dispozicijo cele povesti.

Pa kakor smo že rekli: vsak začetek je težak. Zato pa g. učiteljem priporočam, naj se seznanijo tudi s tiskanimi preparacijami, katerih so Herbartovci že nekaj izdelali. Opozoril sem že na O. Foltza „Navodila k razpravljanju nemških pesmi“, ki sem jih sam porabil („Pop.“ 3).

Še z neko oviro se bode boriti med nami — tega se že naprej bojim — razvijajoče-upodablajoči metodi. Naše šolstvo je močno uklejneno — ali na svojo srečo ali nesrečo, tega nočem tu odločevati — v birokratske okove. Vse kraljevine in dežele cislitvanske so si v okviru ljudskošolskega zakona oskrbele natančne učne načrte, nad katerih izvršitvijo bode raznovrstni nadzorniki. Ves ta šolsko-uradni aparat morda ne bi bil napačen, nego jamči kolikor toliko učni uspeh tudi v takih slučajih — hvala Bogu da so le-ti že redki — kjer še manjka dobre volje od strani učiteljev. To bi že bilo vse prav, ako ne bi bilo pri tem krute določbe, da je treba v vsaki šoli iste kategorije dovršiti v vsakem šolskem letu in v vseh šolskih letih skupaj neko določeno učno snov; izpričanje učne snovi, to je tisti meč, ki visi nad našo šolsko organizacijo in posredno nad vsakim poedinim učiteljem ter tako odločuje tudi metodo. Ko moraš izkazati v tedenski knjigi vsaki teden, vsaki mesec, vsako leto toliko in toliko učnega gradiva, tedaj si prisiljen — hočeš ali nočeš — tako ali tako „absolvirati“ (!) določeni „pensum“, in tedaj si pri pripovednih snoveh pomagaš tako, da jih učencem prečitaš — „vzorno“ seveda — ali podaš s pripovedanjem ter učence prisiliš, da si vse to kakor si že koli bodi zapamtijo, in — ustregel si učnim zahtevam. Toda po pravici Herbartovci poudarjajo, kar smo v tej razpravi že tudi mi poudarjali, da se pri vzgojevalnem pouku ne gre za to, koliko novih predstav, novega gradiva si pridobe učenci, nego za to, da si pridobe zmožnost in veselje, pridobivati si tudi v življenju sami novih vednosti, in po pravici zahtevajo, naj ima vsaka šola pravico, da si sama določi učni smoter in obseg učnega gradiva z ozirom na svoje posebne razmere, ki jih vsaka šola sama pač najbolje pozna. Na Češkem so prišli baje tudi — tako mi je zatrjeval neki verodostojni učitelj — že do tega spoznanja; in v njih splošnih učnih načrtih je določena samo mini-

malna učna snov, t. j. minimum tega, kar mora doseči vsake šola, a koliko je možno prekoračiti tisti minimum, to ve vsaka šola sama za se najbolje in po tej vednosti si sama določi količino učnega gradiva. Razvijajoče-upodablajoča metoda pa res potrebuje veliko časa. Zakaj? Ker ne pribavi učencem toliko gradiva, kolikor ga določi in tudi absolvira pripovedujoči in čitajoči učitelj na podlagi učnih načrtov in pismenih priprav, nego samo toliko, kolikor si ga morejo učenci sami pribaviti na podlagi svojih že pridobljenih predstav, s samosvojim delovanjem.

Ni upanja, da bi to spoznanje glede učnega gradiva pri nas prodrlo kmalu v odločilne kroge, ko niti na Nemškem ni povsod zmagala razvijajoče-upodablajoča metoda, a mi Avstriji v šolskih poslih itak plovemo v nemškem „Kielwassru“ kakor smo že rekli. A prej ali slej tisto spoznanje splošno prodre i na Nemškem i pri nas tako gotovo, kakor je gotovo, da resnice ni možno za vedno zatreti. Dotlej pa pripoznajmo razvijajoče-upodablajoči metodi, ko se nje teoretiški upravičenosti itak ne moremo upirati, vsaj toliko veljave, da jo poleg dosedaj običnih učnih oblik, poleg čitanja in pripovedovanja, vsaj radi izpremembe — *variatio delectat* — uporabljamo semtertja pri razpravljanju pripovednih snovi.

Variatio delectat! Torej prikladno menjavanje med čitanjem, pripovedovanjem in razvijajočim upodabljanjem! Tako menjavanje je tudi koristno; otroci naj si pridobe vse tri zmožnosti: privadijo naj se razboritemu čitanju, s katerim se morejo pozneje sami dalje izobraževati; privadijo naj se, slediti daljše pripovedovanje v šoli, da se tako usposobijo, pozneje slediti tudi daljše ekskurze političkih, ekonomskih in drugih govornikov; vežbajo naj se tudi v samostojnem razmišljanju, da bodo kdaj kot odrasli možje znali čine svojih vrstnikov in dogodke svojega časa samostojno, trezno presojeti.

* * *

Še eno vprašanje se mi vsiljuje: Kako se učitelj pripravljaj na učne ure, v katerih misli razvijajoče-upodablajoč poučevati? Ali je možna in potrebna tudi pismena priprava? To vprašanje se mi vsiljuje tembolj, ker vem, da so pedagogi, ki zahtevajo, da se učitelj na vsako učno uro pismeno pripravi.

Moj odgovor na to vprašanje je:

Da je kratek osnutek, kratka dispozicija za učne ure koristna in potrebna, zlasti začetniku, temu menda nikdo ne oporeka. Nasproti pa trdim, da je podrobno pripravljanje, v katerem je zabeleženo vsako vprašanje učiteljevo in vsak odgovor učencev, ne samo strašansko zamudno — mislim, da ne trdim preveč, če rečem, da za eno učno uro, treba štiri ure pismenega pripravljanja — ampak tudi brez prave koristi. Sicer o tej koristi ali nekoristi ne bom tu dalje razpravjal, toliko pa je

gotovo, da razvijajoče-upodablajoča metoda izključuje že po svojem bistvu in po svoji obliki podrobno pismeno pripravo: po svojem bistvu, ki obstoji v tem, da učenci niso pasivni poslušalci, nego aktivni sodelovalci, in da učilnica ni pozornica in poslušalnica nego delavnica in pomenkovalnica, a naj učitelj še tako natančno pozna duševno zalogo svojih otrok, vendar ne more naprej vedeti vseh možnih odgovorov otroških, a baš po njih mora „aus dem Stegreife“ udesiti vsako daljnje vprašanje; po svoji obliki, ki je dialoška, a ta dialog ni že naprej določen kakor v katekizmu, nego je v istini živo razgovarjanje. Možna je tedaj le taka pismena priprava, v kateri si učitelj z nekaterimi glavnimi potezami očrta pot, ki jo najbrž ubere sledeči razgovor z učenci, ter zabeleži glavne obrate v razvoju povesti, kjer bo treba malo prestat, dotlej dognane misli zbrati in jih strniti v odstavke. Vsaka podrobnejša priprava bi bila absurdna, ko mora učitelj vsako sledeče vprašanje umeriti po vsakokratnih odgovorih otrok.

Tem globlje pa se mora učitelj, hoteč razvijajoče in upodablajoče poučevati, zamisliti in zatopiti v pripovedno snov, da jo dobi popolnoma v svojo oblast ter je potem, živahno razgovarjajoč se z učenci, vsak hip kos situaciji ter ve bliskoma popasti otrokov odgovor, ki se mu zdi pripraven, ter ga porabiti za daljnje vprašanje.

Meni se vidi to zopet prednost razvijajoče-upodablajoče metode, da ne zahteva pismene priprave, pač pa intenzivno premišljevanje in zaglabljanje v snov, ki naj se razpravlja. Priznam, da so se mi pismene preparacije na ustni pouk vedno upirale, tudi že kot dijaku, češ, koliko dragega časa gre v izgubo za čečkanje, ki bi se dal tako s pridom porabiti za učenje, in kako se kopičijo preparacijski listi in zvezki, ki po izvršenem pouku vendar ne sodijo drugam nego v makulaturo. Morda je ta mržnja samo subjektivni občutek in imajo drugi učitelji druge izkušnje s pismenimi pripravami. Kot učiteljski učitelj pa imam pač obile prilike videti, kako bore malo dobička donaša našim četrtoletnicam brezkončno pismeno pripravlanje na praktične nastope a koliko dragega času jim požre, dragega tembolj, ko je matura pred durmi; in spričo brezkončnega pisarjenja trpi znanstveni pouk.

Zahteva pismenih preparacij se pa res veliko bolje strinja s poukom po formalnih stopnjah. Z dogmo o izključni upravičenosti peterih formalnih stopenj propade hkrati tudi zahteva podrobnih pismenih preparacij ondi, kjer se je sploh dvignila taka zahteva. Baš obligatorne podrobne pismene preparacije bi utegnile postati učitelju — poleg obilih stanovskih poslov, zlasti poleg obilih drugih pismenih poslov — prava muka — nota bene: muka samo pridnemu in vestnemu učitelju, kajti brezvestnega učitelja tudi zahteva pismenih preparacij ne prisili do intenzivne priprave na pouk; najde že primerna sredstva, da se odtegne neljubemu trudu.

Ako te vrstice kaj pripomorejo, s formalnimi stopnjami vred pokopati dozdevno imenitnost in korist pismenih preparacij, bode njih zasluga nemala in pisatelj teh vrstic popolnoma zadovoljen s svojim uspehom.

* * *

Končno pa se moramo dotakniti še nekega vprašanja, o katerem vem, da si je na tihem že davno zastavil marsikateri čitatelj, ne samo pristaš peterih formalnih stopenj, ampak tudi tisti, ki poučuje samo po trojih didaktičkih stopnjah, češ, kje pa so pri razvijajoče-upodabljalnem načinu tiste tri stopnje: podajanje, razlaganje, vežbanje z učiteljevega ali pa naziranje, razumevanje in uporabljanje z učenčevega stališča? Takisto sem se tudi jaz zgražal l. 1901. pri ferijalnih tečajih v Jeni pri debati, ki je sledila vzornemu učnemu nastopu tedanjega seminarskega učitelja Lehmensicka — razvijajočemu upodabljanju Chamissojeve balade „Matteo Faleone“, završenemu z vzornim čitanjem balade po Lehmensicku samem — ter sem tej sveti grozi dal tudi odduška, poudarjajoč v nastopni debati, da pri tem učnem načinu ni nič razložka in prehoda med uvodom, podajanjem, tolmačenjem in uporabljanjem ter so vse učne stopnje zlite takorekoč v eno. Dandanes se pač sam smehljam tej grozi, podobni strahu tiste ženske, ki je opomnila, ko se je govorilo, da se uvede sežiganje mrličev, češ, potem izgubi veljavo pesnikov opomin: „Üb' immer Treu' und Redlichkeit bis an dein kühles Grab!“ Ta čas se pa nisem smehljaj, nego sem kar obstekel, ko se mi je odrezal Lehmensick s suho opombo: „Če posameznih formalnih stopenj v razvijanju in upodabljanju ni ločiti, ni to nobena napaka in nedostatnost nove metode, nego je celo nje prednost. Baš zategadelj imenujemo to metodo tudi direktno gradečo metodo (direkt aufbauende Methode)“.

Kar zazibalo se mi je pod nogami in obšel nekako tak občutek kakor pri ljubljanskem potresu. Mili Bog, ako se majejo in podirajo formalne stopnje, fundament vsega poučevanja, kje je po tem še kaj stalnega na svetu, in ako se od njih vračajo v Jeni, pravi zillerski Mekí, kdo naj potem še štiti in brani njih nezmotljivost in edinozveličalnost?

In Lehmensick ima prav. Baš nerazločevanje raznih učnih stopenj, baš tisto zlitje drugod ločenih učnih momentov v eno samo duševno funkcijo¹ je velika prednost razvijajočega upodab-

¹ Po pravici meni Martig: „Es ist ein verhängnisvoller Irrtum, wenn man Anschauen und Denken überall in zwei gesonderte Tätigkeiten trennen zu müssen glaubt. Denn dies würde zu einem gedankenlosen Anschauen und zu einem rein abstrakten Denken führen. Nun soll aber das Kind denkend anschauen lernen und schon bei der Darbietung des Neuen alles denkend auffassen...“ Prim.: Lehrbuch der

ljanja ter je v zvezi z bistvom nove metode, ki smatra šolo kot delalnico, učitelja kot delovoditelja, a učence kot sodelovalce. Ne samo naknadno duhomorno stvarno razlaganje je pri tem učnem načinu odveč, kakor smo že omenili, ker je organski spojeno s podajanjem, nego spotoma, ko morajo učenci vsako toliko časa dognano snov povzeti ter zdržema v pripovedni obliki obnoviti, se izvrši že dovršen del tretje didaktičke ali pete formalne stopnje.

Res pa je, da niso vsi Zillerjevci tako liberalni kakor Lehmensick, ki se mi sploh vidi najduhovitejši član Reinovega kroga v Jeni; nekateri izmed njih se nikakor ne morejo ločiti od priljubljenih formalnih stopenj, s katerimi je spojeno vse njih mišljenje, in hotenje, nego, kakor sem nekje zgoraj dejal („Pop.“ 5, 152.), vlivajo novo vino v stare mehove. Tako tudi Foltz, katerega učno sliko „Die Tabakspfeife“ sem v 3. letošnji številki „Popotnikovi“ priobčil, vztraja pri stari razdelitvi: Ziel. — I. Analyse, — II. Synthese, a) Darbietung des Inhalts, b) Aesthetische Beurteilung des Inhalts, c) Aesthetische Beurteilung der Form. — III. Association, — IV. System, — V. Methode. Toda, kdor pregleda brez predsodka učno sliko, takoj uvidi in mi prizna, da s točko II. a) (Darbietung des Inhaltes; n. n. m. str. 2.—6.), ki se okončuje z vzornim čitanjem pesmi po učitelju, je razpravljanje pesmi pravzaprav izvršeno in so naslednje točke (Aesthetische Beurteilung des Inhalts; ästhetische Beurteilung der Form; Association = primerjanje z drugimi pesnimi; System = povzetek; metoda = uporaba, ki obsega tudi poetiko, slovnico in pismene vaje) ali sploh nepotrebne za razumevanje pesmi same ali pa spadajo celo v drugo učno uro (slovnico itd.). Zato sem tudi jaz iz Foltzeve učne slike izvadil samo „smoter“, „analizo“, iz sinteze pa „podajanje snovi“, ki je zlasti značilno za novo metodo ter se razločuje od sedaj navadnega podajanja (pripovedovanja ali čitanja); vse drugo sem pa po pravici izpustil, ker nima z razvijajočim upodabljanjem nič posla ter res ni nič drugega nego stari meh peterih formalnih stopenj.

* * *

Evo vam razprave, vznikle iz predavanja, ki sem je govoril na učiteljski skupščini šolskega okraja goriškega (okolica) dne 15. oktobra lanskega leta ter je završil s tezami, objavljenimi v zadnjem „Letopisu“ „Šolske Matice“ na str. 167. in 168.¹

Pädagogik. Für Lehrer- und Lehrerinnen-Seminare sowie zum Selbstunterricht. Von Emanuel Martig, Seminardirektor zu Hofwyl. Dritte verbesserte Auflage. Bern. Schmid & Francke. 1900. Str. 134. — To knjigo zlasti našim pristašem formalnih stopenj tople priporočam.

¹ Teze: 1. Na današnji skupščini (dne 15. oktobra 1902) zbrano učiteljstvo izraža željo in nadejo, da odločilni krogi ne dopuste, da bi se učiteljstvo trapilo s

Toda s tem ne smatram svoje naloge kot dovršene; skeptiški glasovi, ki se pojavljajo še tu in tam, mi nalagajo dolžnost, da poskusim ne le pojasniti izvrševanje nove metode še z nekaterimi učnimi slikami, ampak da tudi bistvo i razvijanja i upodabljanja natančneje opredelim na podlagi temeljne razprave: **Wesen und Wert des darstellenden und des entwickelnden Unterrichts**, ki jo je priobčil v že imenovanem pedagoškem časopisu „Bündner Seminar-Blätter“¹ urednik sam, P. Conrad, seminarski ravnatelj v Churu v Švici. Omenjena razprava se mi zdi tako imenitna, da jo podam vsekakor „Popotnikovim“ čitateljem z dovoljenjem gospoda urednika ali v obširnem izvadku ali pa celo kar v celotnem prostem prevodu.²

pedantskim poudarjanjem metodiških teorij, ki so v svoji skrajnosti že „ad absurdum“ dovedene, in zlasti ne z imperativnim poučevanjem po formalnih stopnjah, ki jih že sami Zillerjevci opuščajo. Osohito se izreka učiteljstvo proti obligatorskim pismenim preparacijam, ki so navadno v zvezi s poučevanjem po formalnih stopnjah, uvažujoč, da je podrobno pismeno pripravljane jako dvomljive vrednosti, a nalaga baš vestnemu učitelju hudo breme ter mu jemlje itak skopo odmerjeni prosti čas, katerega lahko veliko bolje uporabi v samosvoje izobraženje.

2. Pri razpravljanju konkretnih - pripovednih snovi naj se poleg doslej navadnih učnih oblik — čitanja in pripovedovanja — uvažuje in pospešuje tudi razvijajoče-upodabljaajoči pouk, kateri je osnovan na neovrženem temeljnem načelu, da je vse učenje razvijanje dušnih sil, in po katerem se gojenec zlasti vzgaja k samostojnosti in samostojnosti.

¹ Davos (v Švici). Hugo Richter, Verlagsbuchhandlung. 1898. Str. 7. — 23. in 33. — 54.

² Prosimo! Uredništvo.

Nekaj o pouku v oddelkih.

D. P.

(Konec.)

In zopet vidim v duhu, kako nekateri majajo dvomljivo svojo glavo. Kaj bode učencem na višji stopnji še novo, ako prisostvujejo na nižji stopnji vedno pouku starejših? Kaj jih bode še zanimalo, ako vse že slišijo pred časom? Kako more človek le pomisliti, da bode višji oddelek z zanimanjem sledil pouku nižjega oddelka, ko mu je to vendar že vse znano? Ti dvomi so opravičeni, a le tako dolgo, dokler se ne potrudimo, jih razkrojiti in natančneje pogledati. Kakor druga strasila imajo tudi ta prav malo veljave.

Predvsem nam je konstatirati, da se vse pozabi, a psihologi, ki trdijo, da nič iz duše ne izgine, kar se je enkrat v njej pojavilo, bodo vsaj priznali, da predstave, ki se ne obnavljajo, polagoma tako obledijo, da jih ni več spoznati. In to se vrši hitreje nego mislimo. Kdor se je kdaj pripravljaj na izpit, ta je imel priliko, opaziti z grozo, kako je izginilo brez sledu, kar je še včeraj tako dobro znal. To je zlasti veljavno za ono snov, ki se le mehaniški reproducira, kakor zgodovina, (seveda le do neke meje) imena mest i. t. d. Tu odpomore le ponavljanje. Naš učitelj K. je vedno dejal, da se mora sedemkrat pozabiti, kar naj postane naša trajna duševna last. Danes mu verjamem to in še marsikaj, česar na zavodu nisem verjel, nisem hotel verjeti. Četudi imajo otroci boljši spomin nego odrasli, vendar tudi oni hitro pozabijo.

Koliko let morajo nadalje predsedeti učenci enorazredne šole v tretjem oddelku? Kolikokrat morajo slišati isto snov, isto berilo, isto pesem itd.? Ali bi ne bilo torej bolje, da izpustimo te otroke iz šole, da se krepijo v zdravem vzduhu, da uživajo prostost, ki je ni v zaduhli šolski sobi? Če je greh, slišati isto stvar po dvakrat, trikrat, zakaj jih mučimo v šoli? No, leto mine, predstave so izgubile svojo svežo barvo. Ko se snov ponovi, se dozdeva marsikomu, da je nova. In res je nova, vsaj po obliki v kateri se nuja učencem! Saj ni mogoče povedati čez leto in dan isto z istimi besedami. To se pristavi, ono se izpusti, le jedro ostane, včasih se pa še isto izpremeni. In tako so tudi najstarše stvari za učenca nove, polne življenja in privlačnosti. In pa tudi to: dobra stvar se rada i dvakrat sliši. Za nas velja izrek: knjiga, ki ni vredna, da jo čitaš dvakrat, ni bila vredna da si jo čital prvič. Vselej se pridobijo novi nazori. Duša napreduje, niti trenutek ni ista, primenja isto snov vselej drugače.

Ponavljjanje je koristno samonasebi. Ponavljati ob vsaki priložnosti, pomeni učiti se za življenje. Pri vsakem ponavljanju se pojmi bistrijo. Marsikdo ni bil v šoli, ko se je tvarina obravnavala, marsikdo je ni umel. Ponavljjanje to popravi. In če velja to za vsak oddelek posebe, zakaj bi se ponavljanje ne vršilo ob pouku drugih?

Tudi ni misliti, da bi se učenci dolgočasili ob snovi, ki jo znajo, in ki se v nižjem oddelku obravnava. Tri leta delujem na enorazrednici; prvo leto sem se čudil, da so učenci vseh oddelkov pritajeno poslušali, ko sem obravnaval s prvim oddelkom novo podobo v nazornem nauku. To vendar ne more zanimati tako učene gospode, kakršni sedijo v tretjem oddelku! Tako sem mislil tedaj, danes pa sodim drugače. Danes se temu ne čudim več, ker vem, da je mnogo prijetneje poslušati, kako govorimo o gozdu in livadah, o morju in kraških kalih, nego pisati slovniško nalogo. In če učenci druge koristi od poslušanja nimajo, vendar se jim jači v srcih ljubezen do narave, se krepi in raste in učenec čuti z nami, ko prikipi iz najmlajših prsi: „O, božje stvarjenje, kako si lepo!“

Tako smo nemara prepričani, da je združevanje mogoče. Vežemo lahko oba oddelka v celoto pri vseh predmetih, seveda v različni meri in obsežnosti, pri nekaterih prav pogostoma, pri drugih v redkih slučajih.

Pri obravnavi beril je združevanje oddelkov mogoče, ako imata oba oddelka isto berilo. Pa tudi drugače je zveza mogoča, saj nudi priprava, pripovedovanje, razlaganje besed, razvoj etiške misli vsakomur dovolj koristne in porabljive snovi. Tudi se spominjajo učenci višjih oddelkov pri obravnavi novega berila že obravnavanih sličnih beril, prisposoda, primerjava se torej ponuja sama.

V slovniškem pouku ni drugače. Tu ponavlja višji oddelek večkrat s prvim oddelkom. Dobro pravilno govorjenje drugega oddelka bodi vzgled prvemu. Pravopisje se obravnava navadno skupno, tudi spisje nuja dovolj prilike, zvezati oba oddelka. Samo majhne modifikacije nalog, recimo, da se poslužuje višji oddelek bolj izbranih izrazov, da nalogo razširi i. t. d., in skupnosti pouka so odprta vrata na stežaj.

Računanje ni zanimiv predmet, četudi se da zanimivo predavati. Zveza obeh oddelkov je tu redka. Vendar pa se spominjam tu svojega nepozabnega učitelja, veščaka v metodiki računstva, ki je vselej opozarjal na potrebo večkratnega razvijanja pravil. Torej drugi oddelek posluša, ko se razvijajo pravila s prvim oddelkom; to mu bode v korist in dobroto.

Pri prirodopisnem pouku pospešuje zveza obeh oddelkov ponavljanje, primerjanje, torej jasnost in obširnost znanja. Tako tudi v prirodoslovju. Domovinski pouk olajšuje zvezo po svoji zanimivosti, tako tudi geografija. Zgodovina se nam dozdeva kakor ustvarjena za zvezo obeh oddelkov, zlasti če se poučuje v koncentriških krogih. Realije omogočujejo torej združevanje oddelkov na eminenten način.

Spretnosti se tudi ne ustavljajo združevanju. Pisanje se jemlje vedno skupno, samo črte zvezkov so drugače. Petje priprostih pesmic¹ pripomore, da pojeta oba oddelka isto pesem, po možnosti tako, da poje višji oddelek drugi glas ali celo tretjega in četrtega. Risanje se istodobno uči za oba pddelka. Telovadba se itak vselej in povsod poučuje za vse oddelke skupaj. Zlasti je to mogoče, ako se preveč ne „eksercira“, ampak mladinsko dovolj igri kar največ časa.

Tako je torej mogoče v vseh predmetih nadomeščati posredni pouk z neposrednim. To združevanje pa ne sme biti prisiljeno, se ne sme vršiti za vsako ceno. Preveč bi tu utegnili ravnotako škodovati kakor premalo. Je pač še vedno veljavno, kar je dejal stari grški modrijan Solon: „Ničesar preveč“. Neumestno združevanje bi oživilo in opravičilo vse tiste

¹ Zakaj se izbirajo za ljudsko šolo sami zverženi napevi, tega ne vem. Zakaj morijo učitelji-pevovodje mladeniče s tistimi eksotičnimi melodijami nekaterih novejših glasbenikov, to vem še manj. Erjavec se je dobro izrazil o narodnem petju v svojem spisu „Na kraški zemlji“, ki ga učitelj ne more čitati brez rose v očeh.

ugovore, ki smo jih navedli zgoraj. Potem bi postal pouk dolgočasen, ubijal bi prožnost duha, učenci bi se naučili lenobe in bi izgubili vsako veselje in sposobnost za samostalno resno delo. S tem obenem priznavamo, da ima končno tudi posredni pouk svoje vrline. Tudi v razredu s samo enim oddelkom večkrat prepustimo vse delo učencem samim, učitelj to delo samo nadzoruje.¹ Uporaba in vaja morata slediti neposrednemu pouku, in sicer mora učenec sam pokazati kaj zna. Šolskih nalog torej ne moremo popolnoma ugonobiti, ker so potrebne. A te naloge morajo biti zanimive, morajo na primeren način vzbujati v učencu veselje do dela, ne smejo biti prelahke, ne pretežke. Ker so otroci po svojih zmognostih različni, bodo naj naloge takšne, da se prilagodijo učenčevi zmognosti. Nikdar pa ne sme biti neposredni pouk višjega ali nižjega oddelka tako zanimiv, da bi učenci pri drugem oddelku ne mogli mirno izdelovati svoje zadače. Ves hrup, šala, smeh morajo torej izostati, tudi v zboru se ne sme govoriti prečesto. Nadalje mora vsaka naloga imeti svoj natanko določeni namen. Brez smotra naloga je pedagoški greh, učitelj mora vedeti, kaj hoče doseči s zadačo. Seveda se mora potem tudi prepričati, v koliki meri je dosegel svoj namen, nalogo mora pregledati, popraviti; česar ne more popraviti, tega naj niti ne usiljuje svojim učencem. V šolah, kjer učenci mnogo pišejo, ni umestno, netiti sovraštvo in mržnjo do pisanja z mnogoštevilnimi domačimi nalogami. Svoje misli o tej zadevi sem povedal v „Popotniku“ že pred leti. Le to hočem še enkrat ponoviti, da so domače naloge za nekatere učence neizvršne vsled domačih razmer, za druge pa nimajo pomena, ker jih morajo izdelovati starši, bratje in sestre. Kar bi se naj z domačimi zadačami dognalo, skrbno izvrševanje svojih dolžnosti, to se na tak način zatira in onemogoči. Bolje bi bilo, ukazati učencem, naj se nauče to in ono na pamet; tako se mi včasih itak zanemarjeni spomin, jezik se čisti in bogati.

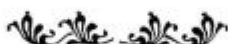
Če pomislimo, kakšna je naloga učiteljeva v razredih z več oddelki, tedaj vidimo, da jo zmore le skrbna priprava na pouk. Učitelj, ki stopi nepripravljen pred svoje učence, se mi vidi podoben kmetu, ki pride na polje, spozna tamkaj, da je treba sejati, a ne ve, kaj bode sejal. A o tem se je že toliko govorilo in pisalo, da je bolje molčati. Kdor je vesten, dela sam, njega ni treba vzpodbujati; zanikrn učitelj pa itak ne čita. Le to še naj dostavim, da se mora priprava raztezati na neposredni in tudi posredni pouk.

Še nekaj mi je na srcu. Po deželi so večinoma nerazvite šole. Te zahtevajo boljšo učiteljsko moč, nego razvite šole po mestih. Boljša plača, prijetnejše razmere vodijo boljše učitelje v mesta in trge. In tako se dogaja, kar bi se ne smelo zgoditi: enorazrednice imajo dosti slabih uč-

¹ Učitelj medtem počiva. Saj ni stroj, ki bi moral delati do svojega konca.

teljev. A ravno tu je vpliv osebnosti največji, ker ostane učitelj vedno isti, in kar ta pokvari, tega nihče več ne popravi. In zato ponavljam še enkrat: krajevni sistem je krivičen in se sme smatrati največjim nesmisлом v sedanji šolski upravi. Učiteljem na deželi, na enorazrednicah boljše plačo za večji trud, manj službenih let, da bode daljši počitek po nornem delu.

Najlepše bi končal, ako bi podal tu popolno učno osnovo za dva oddelka vsaj v enem predmetu. Vsled pomanjkanja časa mi ni mogoče tega izvršiti. In še en vzrok mi to zabranjuje: spoznal sem že davno, da učitelj ne sme postati samo trobilo drugih, shematizovanje pri našem poslu ne rodi dobrega sadu. Vsak po svoje, kajti nikjer individualiteta ne vpliva na delo tako, kakor v šoli. Vsak po svoje, tako edino se razvijajo moči, v tekmovanju leži bodočnost. Hotel sem le opozoriti na dejstvo, da je treba prilagoditi pouk po šolah, kjer šolska leta niso samostalni razredi, razmeram, ugonobiti kolikor mogoče slabi vpliv večnega posrednega pouka. Vse drugo prepuščam mirnim srcem vestnosti in iznajdljivosti svojih čestitih tovarišic in tovarišev.

Belouška.

Po biologiški metodi izdelana učna slika za višjo stopnjo.

Metode prirodopisnega pouka se še vedno izpreminjajo. Najti se hoče način, napraviti ta pouk kolikor mogoče zanimljiv, obenem izobrazujoč ter navajati učenca k samostojnemu mišljenju in vzbujati v njem veselje do prirode, kažoč mu medsebojne odnose posameznih bitij, ki se zaradi tega družijo v večjo življensko skupino. To načelo zastopa Jungejeva metoda. Ali ta metoda zahteva v prirodopisju zelo izobraženega učitelja in stavi tudi učencem take zadače, da se bo težko kdaj udomačila v ljudski šoli.

Veliko prikladnejši se vidi način pouka, ki uči posamezna bitja vsestranski opazovati; posebno pa raziskovati, kako je žival za svoje življenje primerno ustvarjena. Ta pouk se torej ozira na ustroj celega telesa kakor posameznih udov poedinih bitij ter skuša utemeljevati, zakaj je žival tako in ne drugače ustvarjena, kako služi vsak posamezni ud za ohranjenje življenja in s tem plemena. Ozira se tudi kolikor mogoče na razmerje med človekom in živaljo, ter našteva (seveda krajše, živali iste vrste, istega plemena. Vsak poznavalec Jungejeve metode bo takoj uvidel, da tudi ta metoda temelji na nekaterih zakonih prirode, katere je uporabil Junge. Koliko ima ta metoda prednosti pred ono, bode pokazal čas.

Za obravnavo zgoraj omenjenega predmeta, naj se pripravijo sledeča nazorila: belouška v špiritu ali dobra podoba; (ker je te kače povsod dovolj, zato bi si pač lahko vsaka šola preskrbela primeren eksemplar, kakor tudi okostje); podobe ali preparati voža, smuklje, stonoge; vzorec ali podoba kroglastega sklepa (Kugelgelenk), kakor je pri človeku med stegnom in medenico; kavčukov trak, kačji lev, kačja ali martinčkova jajca.

A. Uvod.

Gotovo je že koga izmed vas preplašila neka žival, ki je zašumotala v grmovju, ali pa se zvijala med kamenjem. Katero žival mislim? Katere kače poznate?

S moter: Danes pa se bodemo učili o belouški. Pokaže se nazorilo.

B. Podavanje.

1. S čim je belouška pokrita? Kakšne so te luske po hrbtu, po trebuhu? Kaj vidite posredi posameznih hrbtnih lusk? (Rob, ki ga smuklja nima). Zakaj ima belouška luskasto odelo? Pomislite, kje živi! (Živi po grmovju, kjer je suho dračje in ostro trnje, plazi se po robatem kamenju, razkavi zemlji). Luskasto obleko ima zato, da se ji koža in truplo tako hitro ne rani. Zakaj pa nima za brambo perja, ali dlake (kraljiček, penice, krt, miš)? Te živali -- sesavci in ptiči — potrebujejo obleko tudi za to, da jih ne zebe, da si ohranijo zmiraj enako toplino krvi. Belouška pa lahko živi na toplem in hladnem; toplina njene krvi se izpreminja po vremenu, zato je čutiti hladna, če jo vzamemo v roko. Ali je že našel kdo od vas kačjo kožo v grmovju? Belouška sleče staro obleko tako, da se potegne skozi gosto dračje; ta koža se imenuje lev — belouška se levi.

Povzemi, kar smo povedali o belouškinem odelu! Belouška je pokrita z luskami, ki so zgoraj majhne, po trebuhu pa poluobročaste. Ta trdna obleka ji je bramba, da se ne rani ob ostrih rečeh. Toplejše odeje ne potrebuje, ker ima mrzlo kri. Na leto se tri — do štirikrat levi.

2. Ali se belouška že od daleč lahko zapazi? Ali jo tudi njena barva zakriva? Kako? (Zgoraj je rujavkasta kakor opadlo listje in posuta s črnimi pikami, da se še manj razloči). Kakšna je po trebuhu? Kaj ima tam, kjer bi imeli biti ušesi? (Ime!) Po nekaterih krajih so belouške zgoraj tudi zelenkaste, sivkaste; po močvirjih celo črnkaste. Zakaj je ta barva za belouško dobra? Katere sovražnike pa ima? (Lisica, dihur, jež, čaplja, kanja i. dr.), ker jo ta barva brani pred sovražniki, zato se imenuje branilna barva.

Povejte mi, kako brani belouško njena barva! Po hrbtu je navadno iste barve kakor kraj, kjer živi. Braniti se ne more drugače, kakor da uide v luknjo. Ker pa ima mnogo zalezovalcev, ji je treba še druge brambe in to je njena barva, ki se ujema z barvo okolice.

3. Kdo je že videl kačo, kako se naprej pomika? Kaj si videl? (Nog nima in zvija se semtertje).

a) Kakšno mora biti truplo, da se lahko zvija? (Dolgo in gibčno). Da je truplo belouške zelo gibčno, zato ima njeno hrbtišče zelo veliko (do 300) vretenec, ki so med seboj tako zvezana, da tiči okrogel konec drugega vretenca v sklepni ponvici prvega vretenca in tako vsak sledeči. (Se pokaže!) Zato se lahko kosti na vse strani premikajo.

b) Velika gibljivost hrbtišča pa bi sama ne zadostovala za lazenje. Kaj ima martinček, da se ob zemljo opira in naprej poganja? (4 noge). Belouška pa nima nog; zato pa ima mnogoštevilna rebra, ki so v sklepih na hrbtišču tako pritrjena, da se lahko naprej, nazaj, pa tudi navzven premikajo. (Kroglast sklep). Prsnica manjka. Belouška tedaj pomika pod kožo svoja rebra naprej, se upre v tla in tako potegne naprej. (Pokaže se stonoga).

c) Belouška pa ima še nek drug pripomoček, ki ji služi za lazenje. Rebra so nekoliko pritrjena na luske. Pri gibanju reber se postavljajo luske pokonci, zadevajo ob zemljo in tako zabranijo, da truplo ne zdrsne nazaj. Ravno zaradi tega lahko belouška spleza tudi na drevo, ovijaje se okoli njega. Zakaj pa ne more po gladki ploskvi naprej priti?

Razloži nam, kako je belouška ustvarjena, da se lahko naprej pomika! Belouška nima nog. Ima pa dolgo in zelo gibčno truplo, da se lahko zvija. Vretenca kakor rebra so med seboj s kroglastimi sklepi zvezana, da se lahko na vse strani premikajo. Pri gibanju reber se vzdigajo trebušne luske in se upirajo v zemljo, da se potegne žival naprej.

4. Kje ste videli belouško? (V grmovju, v gozdu, pri vodi, na vrtu itd.). Kje pa je največkrat najti? (Pri vodi in v vlažnem gozdu).

5. Poglejmo si, zakaj živi belouška najraje pri vodah in po gozdih. Kam rada mačka zahaja? Kam uide krava na paši? Kako je torej z belouško? Ali belouška lahko lazi? Ali je tedaj spretna za lov? Zakaj bi se ne mogla preživeti s samimi kobilicami, polži, črvi? (Ker so te živali drobne, nekatere tudi nagle, bi se morala ves dan truditi za živžem in bi onemogla). Na kakšne živali torej preži? (Na velike kakor: žabe, močerade, ribe itd.). Kako pa je mogoče, da počasna belouška vlovi skočno žabo in jo požre?

a) Z očmi jo od daleč zagleda in se priplazi blizu nje. Da je žaba ne opazi, pri tem ji pomaga tudi barva. Kako? Ko je prišla čisto blizu, zvije se, potegne glavo nazaj in švigne naglo kot strela po živali, ter jo pograbi z gobcem.

b) Ali more žabo raztrgati? (Ne, ker nima nog, da bi jo držala). Ali jo more razgrizti? Glejte to podobo! Kakšni so zobje in kako stoje? So ti zobi pripravni za žvekanje? Torej raztrgati je ne more, razgrizti tudi ne, zato mora celo požreti.

c) Kako pa je vendar to mogoče, ker je žaba veliko večja kakor belouškina glava?

α) Gobec je globoko razklan.

β) Spodnji čeljustni kosti sta zvezani s prožnimi trakovi (kakor kavčuk, gumi) in čeljustni skleповi so premakljivi tako, da se gobec lahko na vse strani raztegne.

γ) Kako pa požira? Nazaj zakrivljeni zobje drže plen, da ne uide. Sedaj privzdigne belouška eno polovico čeljusti in jo pomakne naprej ter zagrabí z zobmi, kakor grablje pri reznem stolu. Nato privzdigne drugo polovico in napravi isto. Tako vleče počasi žabo v se in sicer z glavo naprej. Zakaj?

δ) Pri tem izpušča iz žleze obilo sline. Zakaj?

ε) Kako more spraviti žival v želodec? Kaj ste slišali prej o rebrih? Požiralnik in želodec pa sta tudi zelo raztegljiva.

Kako belouška svoj plen ugrabi in požre? Z očmi žival od daleč zapazi (ponoči pa tudi otipa z mehkim razkranim jezikom). Od blizu švigne naglo po njej in jo zagrabí z ostrimi, nazaj zakrivljenimi zobmi. Ker ne more živali raztrgeti in tudi ne razgristi, zato je celo požre. V ta namen so čeljusti in skleповi tako zvezani, da se dajo močno razmakniti. Tudi rebra se razmaknejo, požiralnik in želodec pa se raztegneta. Slina naredi žival polzko, da lažje zdrkne v želodec.

6. V katerem času pa ni najti nobene belouške? Zakaj ne? (Primeri druge živali, ki ali zimo prespé, ali pa odlete v tople kraje).

7. Gotovo je že kdo izmed vas našel na njivi pri oranju bela, kožnata jajca. To so martinčkova jajca. Tem podobna, nekoliko večja so tudi belouškina, katerih je 20—30 na kupu v mahu, v gnoju, sploh na bolj toplém kraju. Iz teh se izvale male kačice, ki si morajo same živež iskati.

Kako prebije belouška zimo in kako se razmnožuje? Na zimo se poskrijejo žabe in druge živali, zato zmanjka belouški živeža. Poišče si primeren kraj, kjer ne zmrzuje in odreveni. Pomladno solnce jo spet prebudi. Poleti zleže 20—30 kožnatih jajec na topli kraj. Izlezele kačice si iščejo same živež.

C. Združevanje, primerjatev.

Glavne točke so se napisale na tablo in po teh se vsebina ponavlja. Ker pa se po naših krajih često nahaja gad, še bolj pa modras, zato se naj tu razpravijo posebnosti te kače. — Barva je tudi kolikor

mogoče prilagodjena bivališču; po hrbtu je temen zobat trak. Lovi navadno ponoči, posebno miši. (Zenica očesa je raztezljiva kakor pri mački; jezik za tipanje). Zobe ima veliko manjše, zato bi mu lahko ugrabljena žival ušla. Da se to ne zgodi, umori jo s strupom. V gornji čeljusti ima dva velika zelo ostru zoba, ki imata postrani žleb, po katerem se pri vgrizu scedi kapljica strupa iz žleze. Zakaj ni zob posredini votel? (Pri piku bi se zadela in ne mogel bi tudi biti tako oster). Ko zapre gobec, položita se zoba in skrijeta v kožnat mošnjiček; zakaj? Ko gobec odpre, postavita se zoba pokonci. (Pokaži preparat ali podobo!) — Kako pomagati od modrasa (gada) pičenemu? Rana se mora trdno podvezati, potem pa izžgati ali izsesati. Poklicati je nemudoma zdravnika. Kot protistrup priporočajo piti mnogo žganja, ruma, vina.

D. Uvrstitev.

Ker belouška lazi (plazi), zato se prišteva k plezavcem ali h golazni. Značaj kač. Imajo dolgo, črvom podobno truplo, ki je pokrito navadno z luskami. Kri je mrzla. Noge manjkajo. Kostni glave so zelo gibljive. Žro žive živali, katere cele požirajo. Ležejo mehka, kožnata jajca. Zimo prepijo. — Naše nestrupene kače so: belouška, vož, ali bela kača in smuklja ali rujava kača, ki ima črne pike po hrbtu; strupeni pa sta modras in gad. (Ako pripušča čas in šolske razmere, omenijo se kratko inozemske znamenite kače, kojih podobe se pokažejo).

E. Uporaba.

Čitanje primerne berilnega sestavka.

Občni strah pred vsako kačo. Nekateri trde, da kača z jezikom ali celo repom piči. Zakaj to ni mogoče?

Razne pravljice o kači, ki čuva podzemeljske zaklade; zakleta deklica.

Vraže. Kače sesajo krave; kačji lev je dober pripomoček zoper kačji pik, kakor tudi mast živo odrtega modrasa. Kačja jajca imajo za petelinova jajca, iz katerih se za sedem let izvali „lintvert“.

Kača kot podoba hudega duha. (Zmaj na podobi sv. Jurja in sv. Marjete).

Dodatek. „Zakaj je kača vedno mrzla? Ko je šel Kristus v puščavo, nameril se je na zmrzlo kačo. Kača se mu usmili, pa jo vzdigne, ogreje in oživi. Hudobna kača pa se ovije Kristusu okoli roke in ga piči. Ker je zagovoril vsak strup, ni mu škodila, ali nevhvaležnost ga je tako unctionoljila, da je kačo uklal in obsodil, da ne bo nikdar več čutila gorkote v svojem životu. Ta sodba se izvršuje še dandanašnji. Kače se ne prime noben žarek poletnega solnca. Kdor jo potiplje, lahko se uveri, da ostane mrzla tudi v najhujši vročini.“ (Iz knjižice „Zakaj? — Zato!“).

V. Pulko.

Razgled.

Pedagoški paberki.

Leta 1900 so v kantonu Cürich (Zürich) izdali šolsko naredbo, da morajo oni otroci, ki ne dobijo zadostne hrane za pravilni razvoj telesa, oziroma da trpijo na zdravju vsled nezadostne obleke, dobiti podporo iz šolske blagajne. V to svrhu se smejo uporabiti državni prispevki. Kako se ta naredba izvršuje, je izprevidno iz poročila šolske kuhinje v Zürichu III. Število udeležnikov je od leta 1900 do leta 1903 naraslo od 350 učencev na okroglo 1400. To veliko število otrok potrebnih kosila se nahrani v treh telovadnicah, v treh hodnikih in treh šolskih sobah. V vsaki jedilnici so tri odrasle osebe, ki vodijo kosilo: vodja (Suppenführer), postrežnica in en učitelj. Prvi dve osebi navajata učence, postavljata mize, iste pokrivati in osnažiti; postrežete otrokom s pomočjo večjih učencev. Učitelj nadzoruje in skrbi za red. — Za pripravljanje juhe — na dan kakih 1000 l — ste dve kuhinji. Na teden se štiri različne juhe prirejajo. Vsak učenec je dobi 7 decilitrov. V istej plavajo krompir, repa, ceralija, razna zelenjava in govedina ali meso od glave. K juhi dobi vsak 125 gramov kruha. Trikrat na teden dobi vsak učenec doklado in sicer pol klobase ali 40 gramov sira. Gleda se pri pripravi juhe na znanstveno proračunjeno množino za hrano potrebnih substancij. Pa še nekaj drugega je velike važnosti. Učenci se naučijo manire, snažnosti in medsebojnega pomaganja (gegenseitige Dienstleistung). — Povprečna frekvencija na dan v dobi od 15. grudnia 1902 do 18. sušca 1903 znašala je 1330 otrok.

Izpitu zrelosti na kraljevskem moškem učiteljsišču v Zagrebu se je koncem šolskega leta 1902 — 03 podvrglo 31 gojencev in 6 eksternistov. Zrelim z odliko so bili sposobni 4 kandidati, zrelih 26, dva sta reprobirana za eno leto, a 4 na dva meseca. Eden kandidat je odstopil. — Pismena vprašanja so bila sledeča: 1. **Pedagogika**: „Poslušnost je temelj značajnosti“. 2. **Hrvatski jezik**: „Zašto je Preradović ljubimac hrvatskoga naroda?“. 3. **Matematika**: a) Trgovec kupi sladkor brutto 400 kg, taro 5%, plača za met. cent. netto 50 K, stroški so 14 K in 2 1/2% proviza. Po čem mora prodajati 1 kg, ako želi dobiti 20%? b) Nekdo odredi v oporoki, da se njegov imetek 35.000 K razdeli tako, da žena dobi 3/8, vsaka dveh hčera za 525 K višje nego mlajši sin, a ta 1 1/2 krat toliko kakor starejši sin in še zraven 175 K; koliko je dobil vsak? c) Pokončen stožec s polumerom 12 cm in visokostjo 16 cm ima obline (Mantel) kakor pokončen valjar s polumerom 8 cm, kolika je površina in telesnina obeh teles ($x = 3 \cdot 1415$)?

Kronika.

Kongres učiteljev in prijateljev deških ročnih del na Avstrijskem. Binkoštni ponedeljek dopoldan vršil se je na Dunaju kongres učiteljev in prijateljev deških ročnih del na Avstrijskem. Udeležba bila je precejšnja in se je pod vodstvom predsednika Antona Kreuzig zanimivo in vztrajno obravnavalo o omenjeni stroki. — Ravnatelj Frank je predaval: „Umetnost v otroškem življenju in rokodelni pouk“. Poudarjal je, da ni pouka, pri katerem bi se ne gojila tudi umetnost. Ako še niso uspehi estetične vzgoje povoljni dosedaj, moramo vzrok temu iskati v primanjkovanju dovolj primernih učil. Nekateri trdijo, da bi upeljava rokotvornega pouka v ljudskih šolah preveč obremenila učence; temu nasprotno pravi predavatelj da to ni res in navaja vzgleda. — Učitelj Žiga Kraus govoril je proti „uporabi mladine pri raznih obrtniških delih“. Sicer je pri nas na Avstrijskem od

leta 1883 veljavna prepoved, da se ne smeje otroci pod 14 letom rabiti po tvornicah; ali večinoma se dajejo otrokom dela na dom. V šole prostih dnevih in po šolskih urah delajo otroci doma le za nekaj borih krajcarjev. Govornik je navesil na zide razna dela mladine, kar so si lahko zborovalci ogledali: gumbе prišivati, izdelati podplate čevljev, pletarska dela, vezanje, primitivne igračice itd. Plačilo za pletenje jerbasa znaša 8 do 10 vinarjev. Šolska oblastva dajejo mladini proste dneve, počitnice itd. v odpočitev od trudapolnega dela, ali v tem času mora ista še bolj delati in napenjati svoje skromne moči. Več je otrok šole prost, toliko več mora naporno delati. Pri vpeljavi rokotvornega pouka je paziti na to, da se ne prodajajo dela učencev. Namen te učne discipline je vzbujati pri otrocih veselje do dela, ne pa isto izvežbati v roko-delce. — Sprejela se je resolucija: Dne 1. rožnika 1903 na Dunaju se vršeči kongres učiteljev in prijateljev deškega ročnega dela izjavlja, da je vsako povspeshevanje špeci-jelnega obrta ali posameznih domačih industrij po ročnih delih proti njihovem vzgojnem smotru in spozna opravičenost vseh prizadevanj, da se obrtno delovanje šolske mladine omeji ali popolnoma prepove. — Ravnatelj Alojzij Bruns je končno razmotrival: „Deška ročna dela v neorganizovanih meščanskih šolah“. — Stvarno interesanten referat je zelo ugajal in so bili nasvetovani stavki sprejeti: „Dne 1. rožnika 1903 na Dunaju se vršeči kongres učiteljev in prijateljev deškega ročnega dela podpira predlog ankete meščanskih šol, naj se v istih vpelje deško ročno delo, ker spozna v tem pouku mogočnega vzgojnega in poučnega činitelja. Da se pa temu ustreže, mora ta pouk biti sledeče urejen: 1. Vsa dela se morajo izbrati le glede na pridobitev ročne urnosti ne pa glede na kako obrt. 2. Delo po šablonah se naj popolnoma zavrže, pač pa se mora stremiti za tem, da učenec shvata graditev (Aufbau) predmeta. 3. Po mogočnosti je razne vrste del sprejeti v učni načrt. 4. Orodja pri ročnem delu se naj učé tako rabiti, kakor je v praksi pravilno. 5. Predmeti so iz šolskega ali domačega življenja in sicer taki, ki se praktično rabijo ali pa ki služijo v olepšavo. 6. O deškem ročnem delu naj se poučuje na učiteljskih in sicer le po strokovno temeljito izobraženih učiteljih. — Ko je še ravnatelj Zwilling dodal točko, naj se deška ročna dela v meščanske šole obligatorično uvedejo, se je zaključil kongres.

Risarski tečaj. V letošnjih velikih počitnicah se vrši v Zagrebu risarski tečaj za učitelje šol obrtniških vajencev. Ta kurz, katerega je odredila kr. deželna vlada, traja od 10. malega srpana do 22. velikega srpana. Pouk je vsak dan od 8.—12. ure dopoldne in od 2.—5. ure popoldne. Profesor obrtne šole Vuksan poučuje o merstvenem risanju, nauku o projekciji, strokovno in perspektivno risanje, učitelj istega zavoda Patriarch, o strokovnem risanju, krojač Ruppe o strokovnem risanju za krojače in čevljar Žibrat o strokovnem risanju za čevljarje. Vodstvo tečaja ima dež. š. nadzornik Anton Čuvaj. Vsak posetnik tečaja dobi izpričevalo. Dosedaj jih je 28 udeležnikov.

Volitev v okr. šol. svet na Dunaju. Pri pred kratkim dokončanih volitvah učitelj. zastopnikov v dunajski okr. šol. svet je prostomisleča kakor tudi kat.-soc. stranka postavila po eno učiteljico kot kandidatino. Prva stranka je kandidirala učiteljico Borschitzky, druga pa nadučiteljico Ambros. Ta je hudo zagrizena klerikalka in predsednica katoliškega društva za učiteljice. Izvoljena ni bila nobena učiteljic. Volilo se je petkrat in jo gospica Borschitzky dobila pri tretji volitvi 6598, gospica Ambros pa 17.311 glasov. Pri zadnji volitvi je prišla Ambros v ožjo volitev s prostomislečim nadučiteljem Schopf. Krščanski socialisti, ki so videli, da je pet njihovih pristašev že voljenih in je večina itak že v njihovih rokah, pustili so svojo tovarišico na cedilu in je Ambros dobila samo 1316 glasov, Schopf pa je s 2424 glasovi bil izvoljen. — Društvo prostomislečih učiteljic je pri zadnji volitvi se z vso močjo potegnilo za Schopfa. Izrazile so se društvenice, da rajši volijo učitelja, kakor pa klerikalno kolegino in da rajši nimajo ženske zastopnice v okrajnem šolskem svetu, kakor pa, da bi prva učiteljica v tej korporaciji bila klerikalka. — Kakor so dunajske volitve pokazale, je blizo dve tretjini tamkajšnjih učiteljic v klerikalnem taboru.

Prošnja.

P. i. gospode c. kr. okrajne šolske nadzornike lepo prosim, da mi blagovolijo poslati pri letošnjih okrajnih učiteljskih konferencah obravnavane teme in sprejete teze, da iste objavim v Letopisu „Slovenske Šolske Matice“. Stvar je nujna, ker bodo zaradi občnega zbora izšle letošnje knjige že pred Božičem.

V Ljubljani, dne 28. julija 1903.

Jakob Dimnik, nadučitelj.

Natečaji.

Št. 662

O

Nadučiteljski službi.

Na dvorazredni ljudski šoli pri **Sv. Lenartu** se bode stalno namestita nadučiteljska služba z dohodki po III. krajnem razredu in s prostim stanovanjem. Prosilci za to mesto, ki morajo biti usposobljeni za pouk v obeh deželnih jezikih in za veronauk, naj vložijo svoje prošnje, s spričevalom usposobljenosti in zrelostnega izpita ter z domovnico opremljene, predpisanim potom pri krajnem šolskem svetu pri **Sv. Lenartu**, pošta Velika Nedelja, do 22. avgusta 1903.

Okraj. šol. svet Ormož, 21. julija 1903. Predsednikov namest.: **Dreflak s. r.**

Št. 1496

I. Na dvorazredni ljudski šoli pri **Spodnji Kungoti** se bode do 1. novembra 1903 namestita nadučiteljska služba z dohodki po III. krajnem razredu in s prostim stanovanjem in sicer stalno. Prosilci za to mesto naj vložijo svoje prošnje, s spričevalom usposobljenosti in zrelostnega izpita, oziroma samo z zadnjim ter pri prvem stalnem nameščenju tudi z domovnico opremljene predpisanim potom pri krajnem šolskem svetu v **Spodnji Kungoti** do 6. septembra 1903.

Okraj. šol. svet Maribor, 10. avgusta 1902. Predsednik: **Attems.**

Št. 954

Učiteljske službe.

Na mestni nemški deški ljudski šoli v **Ljubljani** je stalno popolniti s početkom šol. leta 1903/4 mesto učitelja s sistemizovanimi prejemki. Pravilno opremljene prošnje je predlagati uradnim potom najkasneje do 25. avgusta 1903 pri c. kr. mestnem šol. svetu v **Ljubljani**. Na nezadostno opremljene in zakasnele prošnje se ne bo oziralo.

C. kr. mestni šolski svet v **Ljubljani**, 4. avgusta 1903.

Št. 593

II. Na 4razredni ljudski šoli v **Laporju** se bode do 1. novembra 1903 namestita učiteljska služba z dohodki po III. krajnem razredu in s prostim stanovanjem, in sicer v prvi vrsti stalno, a v drugi šele začasno. Prosilci ali prosilke za to mesto naj vložijo svoje prošnje, s spričevalom usposobljenosti in zrelostnega izpita, oziroma samo z zadnjim ter pri prvem stalnem nameščenju tudi z domovnico opremljene, predpisanim potom pri krajnem šolskem svetu v **Laporju** do 10. septembra 1903.

Okraj. šol. svet Slov. Bistrica, 10. avgusta 1903. Predsednik: **Attems.**

Št. 1474.

Na ljudski šoli v **Podovi** (poprej **Brezula**), ki je sedaj v trirazrednico razširjena, se bode do 1. novembra 1903 namestiti 2 učiteljski službi z dohodki po III. krajnem razredu in sicer v prvi vrsti stalno, a v drugi šele začasno.

Prosilci ali prosilke za te mesti naj vložijo svoje prošnje s spričevalom usposobljenosti in zrelostnega izpita, oziroma samo z zadnjim ter pri prvem stalnem nameščenju tudi z domovnico opremljene, predpisanim potom pri krajnem šolskem svetu v **Podovi** (prej **Brezula**) do 31. avgusta 1903.

Predsednik: **Attems.**

Št. 1503

I. Na ljudski šoli pri **Sv. Marjeti na Dravskem polju**, ki je sedaj v dvorazrednico razširjena, se bode do 1. novembra 1903 namestita učiteljska služba z dohodki po III. krajnem razredu in sicer v prvi vrsti stalno, a v drugi šele začasno. Prosilci ali prosilke za to mesto naj vložijo svoje prošnje, s spričevalom usposobljenosti in zrelostnega izpita, ozir. samo z zadnjim ter pri prvem stalnem nameščenju tudi z domovnico opremljene, predpisanim potom pri krajnem šolskem svetu pri **Sv. Marjeti na Dravskem polju** do 31. avgusta 1903.

Predsednik: **Attems.**

POPOTNIK

izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih
in stane

na leto 6 K, pol leta 3 K, četrt leta 1 K 50 h.

Naročnino in reklamacije

sprejema „Zavezin“ blagajnik **Fr. Luznar** v **Kranju**. — Rokopise pa je pošiljati ravnatelju **M. J. Nerat-u** v **Maribor**, **Kokoschineggallee**.